

Horisontell försoning

C-uppsats i TL AA 232, 15 hp
Jessica Cehlin

Examinator: Fredrik Wenell
Handledare: Roland Spjuth
Examinationsdatum: 2016-06-03

Abstract

This bachelor thesis aims to describe and evaluate Miroslav Volf's theology of horizontal reconciliation. This is done by analyzing his book *Exclusion and Embrace* with a transformative mediation theory as the theoretical perspective. The questions answered by this thesis are; how does Volf describe the human being and what consequences does it have for his horizontal reconciliation theology? How does Volf define the problem in a conflict and what resources for conflict transformation does he provide? Are the resources Volf provides reasonable given the goal of his reconciliation doctrine? These questions are answered by using a method where questions from the theoretical perspective are used in a close reading of *Exclusion and Embrace*. The material is analysed by comparing Volf's ideas with the ideas of the transformative mediation theory and the results are discussed in dialog with for instance orthodox, feminist and African theology. This discussion leads to a questioning of Volf's anthropology. The conclusion is that Volf's description of human beings would be more accurate if he included; emotional and psychological wounds, feelings of shame and the tendency to take on too much guilt in a conflict. It would also be preferable if he included a discussion on the cooperation of the Holy Spirit and the individual's free will. Ultimately, the discussion of this thesis also leads to the conclusion that the community has an important role in reconciliation processes.

Keywords: Conflict, Embrace, Exclusion, Reconciliation.

Innehåll

Kapitel 1: Inledning	1
1.1 Introduktion	1
1.2 Syfte och frågeställningar	1
1.3 Material	2
1.3.1 Teoretiskt perspektiv: Den transformativa medlingsmodellen.....	2
1.3.2 Analysmaterial: Exclusion and Embrace.....	3
1.4 Teori och metod	4
1.5 Forskningsöversikt	6
1.6 Avgränsningar och definitioner.....	8
1.7 Disposition	9
Kapitel 2: Transformativ medling.....	10
2.1 Kort introduktion till medlingens historia.....	10
2.2 Den transformativa medlingsteorin.....	11
2.2.1 Människan	11
2.2.2 Konflikts problematik.....	12
2.2.3 Medlingsprocessens resurser	13
2.2.4 Medlingens mål	14
2.3 Frågeställningar inför läsningen av Volfs försoningslära	14
Kapitel 3: Volfs försoningsteologi.....	16
3.1 Volfs Gudsbild	16
3.1.1 Treenigheten	16
3.1.2 Korset	17
3.1.3 Faderns kärlek	17
3.1.4 Gudsbildens påverkan på människans handlande	18
3.2 Människan	19
3.2.1 Människans tillstånd.....	19
3.2.2 Identitetsskapandet	19

3.2.3 Människans grundförutsättningar för ondska och godhet	20
3.3 Konflikters problematik.....	22
3.3.1 Uteslutning	22
3.3.2 Uteslutningens praktiker.....	23
3.3.3 Sökandet efter identitet.....	24
3.3.4 Andra orsaker till uteslutning	26
3.4 Försoningsprocessens resurser	26
3.4.1 Omvändelse	27
3.4.2 Förlåtelse	28
3.4.3 Utvidgning av jaget för den andre	29
3.4.4 Minnets helande.....	30
3.4.5 Dubbla perspektiv.....	31
3.5 Försoningens mål	32
3.5.1 Den slutgiltiga försoningen	32
3.5.2 Det samhälleliga målet	33
3.5.3 Individens mål	33
3.6 Sammanfattning	34
Kapitel 4: Diskussion.....	35
4.1 Människan	35
4.1.1 Människan som fallen.....	35
4.1.2 Människan som fri att välja	37
4.1.3 Människan som relationell	39
4.1.4 Sammanfattning.....	42
4.2 Försoningens mål och resurser.....	43
4.2.1 Omfamna fienden	43
4.2.2 Guds rike på jorden	46
4.2.3 Sammanfattning.....	48
Kapitel 5: Slutsatser	49
5.1 Fördjupad människosyn	49
5.2 Gemenskapens roll	49
5.3 Utvärdering av forskningsmetoden	50
Litteraturförteckning.....	51
Tryckta källor	51

Kapitel 1: Inledning

1.1 Introduktion

Varifrån kommer människans förunderliga förmåga att hamna i konflikter? Människan verkar ofta hamna i konflikter över både stora och små saker. Det kan handla om allt ifrån vem som borde gå ut med soporna till frågan om livets mening. Konflikter verkar också finnas i samhällets alla skikt; mellan arbetskollegor, äkta makar, vänner, grupper och länder. Ingen verkar kunna undgå att någon gång i livet hamna i en konfliktsituation. Vissa konfliktsituationer ger människor djupa sår i själen medan andra endast lämnar skråmor. En del har svårt att se sin egen del i konfliktsituationen och andra brottas med oviljan att förlåta den man blivit sårad av. Vad är det som gör att människan hamnar i konflikter och kan hon ta sig ur dem? Kan relationer repareras och försoning ske mellan människor? Kan fiender bli vänner? Vad finns det för resurser att tillgå vid en konfliktsituation och hur kan en försoningsprocess mellan människor se ut? Som kristen verkar frågan om försoning mellan människor vara central då Jesus upprepade gånger i evangelierna talar om vikten av försoning.¹ Hur ser ett kristet bidrag ut i samtalet om konfliktens problematik och möjlighet till konflikttransformation?

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att beskriva och kritiskt evaluera Miroslav Volf's horisontella försoningsteologi utifrån boken *Exclusion and Embrace – A Theological Exploration of Identity, Otherness, and Reconciliation* samt ge ett bidrag till det pågående systematiskt teologiska samtalet om horisontell försoningsteologi. För att uppnå syftet kommer jag att utgå från följande frågeställningar:

- a) Hur beskriver Volf människan och vilka konsekvenser ger det för hans horisontella försoningsteologi?
- b) Hur definierar Volf problemet i en konflikt och vilka resurser för konflikttransformation tillhandahåller han?
- c) Är resurserna Volf tillhandahåller rimliga med tanke på målet med hans försoningslära?

¹ Mark 11:25, Matt 5:23–26

1.3 Material

Uppsatsens material består av ett teoretiskt perspektiv samt ett analysmaterial. I detta avsnitt presenteras först uppsatsens teoretiska perspektiv som utgörs av den transformativa medlingsteorin utifrån boken *Transformativ Medling – ett relationellt förhållningssätt till konflikt*. Sedan introduceras analysmaterialet som består av boken *Exclusion and Embrace – A Theological Exploration of Identity, Otherness, and Reconciliation*.

1.3.1 Teoretiskt perspektiv: Den transformativa medlingsmodellen

Robert A. Baruch Bush och Joseph P. Folger är upphovsmännen till den transformativa medlingsmodellen och är dess mest kända förespråkare. De har tillsammans grundat *Institute for the Study of Conflict Transformation*. Baruch Bush (hädanefter endast kallad Bush), professor vid Hofstra University School of Law, har skrivit ett tjugotal böcker om medling och alternativ konfliktlösning. Folger är professor vid Temple University och har också skrivit böcker om medling och konflikter. Tillsammans har de tidigare skrivit boken *The Promise of Mediation* som är en förupplaga till boken *Transformativ Medling – ett relationellt förhållningssätt till konflikt*.²

Bush och Folger skrev *The Promise of Mediation* då de ansåg att medlingsområdet inte tog till vara på medlingens möjligheter att främja positiv mänsklig interaktion i konfliktsituationer. I den boken valde de att koppla sin modell till grundläggande värderingar då de ansåg att medling inte är ”fri från värderingar”, utan alla modeller är baserade på ideologiska och värderande antaganden.³ På grund av att Bush och Folger hade ett uttalat värdebaserat synsätt fick de både mycket stöd och stark kritik för sin bok. Kritikerna ansåg det oroande att boken ifrågasatte antagandet om värdeneutralitet. Bush och Folger nådde sitt syfte med boken då målet framförallt var att ”väcka” medlingsområdet och få det att se kopplingen mellan kärnvärden och metoder. Till följd av att de lyckades väcka medlingsområdet ägnas idag mer uppmärksamhet åt värdemässiga implikationer i olika former av medling. Genom *The Promise of Mediation* blev den transformativa medlingsmodellen accepterad och modellen har sedan dess utvecklats på olika sätt och fått mer uttalade ideologiska grunder. Boken *Transformativ Medling – ett relationellt förhållningssätt till konflikt* skrevs för att möta de förändringar som skett inom medlingsområdet fram till 2012.⁴

² Transformativ medling – ett relationellt förhållningssätt till konflikt, 2010.

³ Baruch Bush och Folger 2010, 14–15.

⁴ Baruch Bush och Folger 2010, 15–16.

Syftet med boken *Transformativ Medling* är bland annat att förtydliga den inverkan som den transformativa medlingsmodellen har på parternas konfliktinteraktion. Bush och Folger vill i sin bok beskriva den transformativa medlingsteorins värdedimensioner och metod utifrån de förändringar som skett inom medlingsområdet.⁵ Syftet med boken är att ge en fullödig bild av den transformativa medlingsteorins antaganden, värderingar, metoder, mål och fördelar. De väljer att gå igenom de tvetydigheter som funnits utifrån boken *The Promise of Mediation* och bemöter också de vanligaste missuppfattningarna av den transformativa medlingsteorin. Bush och Folgers förhoppning är att boken ska hjälpa människor att förstå hur den transformativa medlingsmodellen kan användas. Avslutningsvis kan också nämnas att Bush och Folger på ett tydligt sätt vill visa varför många inom medlingsområdet väljer att gå över till transformativa metoder. De väljer att på en djupare ideologisk nivå beskriva olika medlingsmetoders värden och världsuppfattningar, och däribland den transformativa medlingsmetoders värden och världsuppfattning.⁶

Jag valde den transformativa medlingsteorin som teoretiskt perspektiv då den ger ett västerländskt, sekulärt synsätt på social interaktion, människans natur och konfliktinteraktion,⁷ vilket kan bidra till kritiska frågor som gagnar en noggrann närläsning av Miroslav Volfs försoningsteologi. Den transformativa medlingsteorins värderingar och idéer hoppas jag ska hjälpa mig att kritiskt evaluera Volfs försoningsteologi.

1.3.2 Analysmaterial: Exclusion and Embrace

Miroslav Volf, professor på Yale Divinity School, är författare till flera betydande teologiska verk såsom: *Exclusion and Embrace – A Theological Exploration of identity, Otherness and Reconciliation* (1996), *After our likeness: The church as the image of the trinity* (1998), *Free of Charge; giving and forgiving culture stripped grace* (2005) och *The end of memory: remembering rightly in a violent world* (2006).

Volf föddes i Kroatien 1956 och han växte upp i en pastorsfamilj.⁸ Volf blev senare i livet lärare i teologi på en högskola i Osijek. När det kroatiska självständighetskriget började hösten 1991 tvingades Volf och hans fru fly och de fick bo i exil under några år. Under tiden i exil såg Volf och hans fru Judy på TV hur deras tidigare hem förstördes. Krigsåren formade mycket av Volfs tänkande kring hur en kristen ska leva i en trasig värld. Han blev bekymrad över hur kriget fick hans pacifistiska vänner från den pingstkyrka han kom ifrån att förkasta sina gamla

⁵ Baruch Bush och Folger 2010, 16.

⁶ Baruch Bush och Folger 2010, 16–18.

⁷ Baruch Bush och Folger 2010, 231.

⁸ Volf 1998, ix–x.

värderingar. För hans vänner verkade inte längre Jesu bud om att älska sina fiender handla om den serbiska grannen.⁹ Vintern 1993 ställde Volfs professor Jürgen Moltmann frågan: ”*But would you embrace a četnik?*” Volf ville spontant svara: ”*No, I cannot – but as a follower of Christ I think I should be able to.*” Volf skriver att *Exclusion and Embrace* formades av kampen mellan sanningen i hans argument och kraften i Moltmanns invändning.¹⁰

Volfs syfte med boken *Exclusion and Embrace* är att beskriva hur människor behöver vara för att leva i harmoni med varandra. Volf vill i boken besvara frågorna: Hur ska människan tänka om identitet? Hur ska man relatera till sin medmänniska? Hur ska man göra när man sluter fred med en annan? Volf menar att det är viktigt att fostra sociala aktörer som kan skapa rättvisa, sanningsenliga och fredliga samhällen.¹¹ I *Exclusion and Embrace* ställer Volf frågan vad Jesu kors lär om hur karaktären hos det kristna jaget bör vara i relation till den andre.¹² Den självutgivande kärleken som visas på korset och som efterfrågas av samma kors är kärnan i den kristna tron. Volfs önskan med boken är också att få förklara vad den självutgivande kärleken i treenigheten kan innebära för skapandet av identitet samt för relationen med den andre under tillstånd av fiendskap.¹³

Som analysmaterial ville jag främst använda mig av ett teologiskt material som hade en teori om individens roll och ansvar i en försoningsprocess. Vad kallar Gud individen till i konfliktsituationer? Hur vill Gud att individen ska agera i situationer där den stirrar fiendskap rakt i ansiktet? På grund av Volfs personliga erfarenheter och hans klara syfte med sin bok tyckte jag mig finna detta material i *Exclusion and Embrace* och därför valde jag den boken som mitt analysmaterial.

1.4 Teori och metod

I denna uppsats kommer *Exclusion and Embrace* analyseras utifrån en deduktiv vetenskapsmetod där jag gör en innehållslig idéanalys. Enligt Göran Bergström och Kristina Boréus kan en idé vara ”såväl en föreställning om verkligheten, som en värdering av företeelser eller en föreställning om hur man bör handla”.¹⁴ Den innehållsliga idéanalysen är deskriptiv och målet är att med största möjliga tydlighet beskriva de idéer som åskådliggörs i det aktuella materialet.¹⁵ Metoden är huvudsakligen deduktiv då jag gått in med tydliga frågeställningar i

⁹ Stafford 1999, 35–37.

¹⁰ Volf 1996, 9.

¹¹ Volf 1996, 21.

¹² Volf 1996, 22.

¹³ Volf 1996, 25.

¹⁴ Bergström och Boréus 2012, 140.

¹⁵ Bergström och Boréus 2012, 146.

analysmaterialet och därigenom sökt svar på mina frågor. Syftet och frågeställningarna i denna uppsats har bearbetats genom en noggrann närläsning av *Exclusion and Embrace*. Den andra frågeställningen om hur Volf definierar problemet i en konflikt och vilka resurser för konflikttransformation han tillhandahåller är framförallt beskrivande och kommer bearbetas och besvaras löpande i kapitel tre. De två resterande frågeställningarna kommer diskuteras i kapitel fyra utifrån jämförelsen mellan den transformativa medlingsteorin och Volfs försoningsteologi som presenteras i kapitel tre.

Denna uppsats är systematiskteologisk och systematisk teologi tillhör den hermeneutiska vetenskapen. Björn Vikström menar att hermeneutik är en vetenskap som påstår att ingen tolkning är förutsättningslös. Detta innebär att alla människor har en förförståelse av det ämne man ska undersöka. Denna förförståelse kan vara en fara för tolkningsprocessen då den vinklar och styr tolkningen.¹⁶ För att undvika en alltför ensidig och ”styrd” tolkning har den transformativa medlingsteorin valts som teoretiskt perspektiv för analysen av Volfs horisontella försoningsteologi. I kapitel två presenteras den transformativa medlingsteorin efter fyra kategorier som ansågs relevanta en evaluering av Volfs försoningsteologi. Kategorierna är: människan, konfliktens problematik, medlingsprocessens resurser och medlingens mål. Utifrån dessa fyra kategorier ställdes fyra frågor som jag hade med mig i närläsningen av *Exclusion and Embrace*. De fyra frågorna presenteras i 2.4 och uppsatsens frågeställningar utgår från dessa frågor. Med hjälp av det teoretiska perspektivets frågor som analysverktyg har Volfs försoningsteologi analyserats och ifrågasatts. Frågorna har hjälpt till att se texten med ”nya ögon” samt kritiskt granska den.

Vid en systematisk teologisk analys av en text är det viktigt att jämföra texten med andra teorier om verkligheten. Ted Peters, systematisk teolog och författare till boken *God – the World’s Future*, har två kriterier gällande detta; ”förklarande lämplighet” (*explanatory adequacy*) och ”självkritik” (*self-criticism*). Det första kriteriet ställer frågan; Ger den kristna visionen en mer omfattande redovisning av eller fruktbar förklaring till mänsklighetens erfarenhet av sig själv, världen och Gud? Peters menar att teologin bör vara existentiellt meningsfull, koherent, konsekvent och kunna inrymma alla betydelsefulla upplevda erfarenheter.¹⁷ Det andra kriteriet tvingar forskaren att undersöka andra alternativ än det kristna och fråga sig om de andra alternativen är bättre.¹⁸ I denna uppsats får den transformativa medlingsteorin stå för en annan teori om verkligheten som kritiskt granskar och ifrågasätter

¹⁶ Vikström 2005, 13.

¹⁷ Peters 1992, 74.

¹⁸ Peters 1992, 73

Volfs försoningslära. Det bör nämnas att valet av teoretiskt perspektiv färgar ens läsning och bidrar till risken att missa viktiga poänger som man annars hade sett. Materialens grundläggande värderingar utgår från olika världsuppfattningar vilket problematiserar jämförelserna. Bedömningen har varit att fördelen med att se ett klassiskt kristet ämne med ”nya ögon” överväger de eventuellt negativa konsekvenserna.

Jämförelserna mellan den transformativa medlingsteorin och Volfs försoningsteologi beskrivs i kapitel tre. De skillnader som varit intressanta och har samband med frågeställningarna a och c samt utgår ifrån denna uppsats syfte diskuteras sedan i kapitel fyra. Skillnaderna relateras till det systematiska teologiska samtalet om människans förmåga att agera gott och ont samt kring tillvägagångssättet vid horisontell försoning. Enligt Peters är det viktigt att gå i dialog med andra röster inom systematiska teologin samt ifrågasätta om teologin är gångbar i olika kontextuella sammanhang. Han kallar detta den systematiska principen (*the systematic principle*)¹⁹ och den kontextualiserande principen (*contextualization principle*).²⁰ Dessa kriterier tas hänsyn till genom att uppsatsens diskussion går i dialog med forskningsöversikten samt andra strömningar inom aktuell teologi som berör frågeställningarna. I diskussionen bearbetas materialet bland annat med hjälp av feministisk, ortodox och afrikansk teologi. Dialogen förs för att lättare kunna upptäcka Volfs svaga områden och den skapar möjligheter till att finna alternativa tolkningar och möjligheter.

Förhoppningsvis har denna analysprocess möjliggjort mer nyanserade svar på de tre frågeställningarna som besvaras i denna uppsats.

1.5 Forskningsöversikt

Volf är en viktig röst i den samtida diskussionen om både vertikal och horisontell försoningsteologi och han refereras ofta till i böcker om försoningsteologi. Mig veterligen finns det dock ingen monografi om Volfs försoningsteologi. Därmed har jag valt att åskådliggöra tre olika uppfattningar om Volfs försoningsteologi med hjälp av två teologiska artiklar som recenserar Volfs bok *Exclusion and Embrace* samt genom att referera till en teologs användning av samma bok i sitt verk.

Colin E. Gunton går i dialog med Volf i sin bok *The Theology of Reconciliation*. I den skildrar han Volfs betoning på att Gud inbjuder den fientliga mänskligheten till den treeniga

¹⁹ Peters 1992, 69–70.

²⁰ Peters 1992, 71–72.

gemenskapen och att det är en modell för hur människor ska relatera till varandra.²¹ Gunton menar dock att Volf ger svaga beskrivningar av Guds nåd och att den snarare är ett sidospår i Volfs teologi än dess viktigaste fråga. I Volfs redogörelse för omvändelse märks det att Volf använder omvändelsen för att skapa sociala agenter som formar om samhällen. I Volfs beskrivning av eukaristin nedtonas Jesu död och uppståndelse samtidigt som betoningen istället ligger på att människorna ska ge sig till varandra. "Omfamningens drama" handlar i Volfs teologi om de mänskliga aktiviteterna att omfamna mångfald och försona olikheter snarare än att beskriva en kristologi, vilket medför Guntons efterfrågan efter en mer genomtänkt kristologi i Volfs försoningsteologi.²²

Ellen T. Charry, författare till bland annat *God and the Art of Happiness*, skriver i en recension av *Exclusion and Embrace* att Volfs bok påminner om att kärlek är den kristna normen. Charry instämmer i Volfs påstående att den drivande kraften inom moderniteten är friheten att få forma sitt eget öde. Den drivkraften fungerar inte för medling, försoning och fredsskapande. Charry menar att Volf istället poängterar att kärlek borde vara den största drivkraften ur ett kristet perspektiv. Ondskan kommer aldrig minska om inte försoning sker mellan människor och detta kan endast ske genom viljan till försoning med medmänniskan. En kritik som Charry riktar mot Volfs försoningsteologi är att det finns ett drag av pelagianism²³ i den, det vill säga försoningen vilar på ett viljebeslut. Hon påpekar istället att det endast är Guds nådefulla mirakel om en människa finner en önskan att vilja försonas med sin medmänniska.²⁴

Gregory Baum, författare till bland annat *Religion and alienation: a theological reading of sociology*, recenserar Volf och skriver att Volf påpekar att offren inte förblir oskyldiga i en konflikt. Offren måste lyssna på Guds ord, förbli självkritiska och uppmärksamma sina egna behov av gudomlig förlåtelse. Baum lyfter fram Volfs belysning av människans behov av omvändelse till Kristus, vilket ger människan ett upprättat jag som är förmögen att agera ansvarsfullt. Baum själv förespråkar dock en mer vittomfattande kristologi, då han menar att Guds nåd kallar alla människor att följa det goda och älska sin nästa som sig själv. Den nödvändiga omvändelsen som behövs för att försoning ska kunna ske är därför en nådefull möjlighet för både kristna och icke-kristna. Han fortsätter att nämna Volfs uppfattning att den självutgivande kärleken (agape) inte lämnar någon plats för den mänskliga längtan efter lycka

²¹ Gunton 2003, 114.

²² Gunton, 2003, 115–116.

²³ Refererar till Pelagius lära som hade en stark betoning på människans möjlighet att välja och därmed höja sig över sin moraliska svaghet. Han blev kejsarligt fördömd för sina läror 418 e.Kr. (Rousseau, OCD, 1131).

²⁴ Charry 1999, 248–249.

(eros). Baum framhåller istället att Gud skapade människan med en naturlig längtan efter lycka. Människan kallas till att omvända sig, förlåta och omfamna den andre genom Kristi exempel, men också genom ett erkännande av att vägen mot rättvisa och fred leder till hennes egen lycka. Anden längtar människor efter att bli befriade från bitterhet och fientlighet för dessa skadar det mänskliga hjärtat och leder till att människor känner sig olyckliga.²⁵

Denna forskningsöversikt visar att det finns en pågående diskussion kring Volfs teologi samt bidrar till att visa frågeställningarnas relevans i det nutida samtalet om Volfs horisontella försoningsteologi.

1.6 Avgränsningar och definitioner

Begreppet försoning kan användas på flera sätt. Kristna genom tiderna har ofta skiljt på vertikal försoning och horisontell försoning. Den vertikala försoningen handlar om individens försoning med Gud och den horisontella om försoning med medmänniskan.²⁶ I denna uppsats används begreppet horisontell försoning för att beteckna den försoning som sker mellan människor.

I denna uppsats beskrivs och evalueras Volfs horisontella försoningsteologi utifrån uppsatsens frågeställningar och syfte. Den ger således ingen allmän beskrivning av Volfs horisontella försoningsteologi. Volfs vertikala försoningsteologi skildras endast där den har ett direkt samband med den horisontella försoningsteologin. Det är alltså inte denna uppsats mål att ge en fullödig bild av eller evaluera Volfs vertikala försoningsteologi. Om endast orden ”försoningsteologi” eller ”försoning” används i denna uppsats så syftar de till den horisontella försoningen och inte den vertikala. Uppsatsens syfte är inte heller att diskutera Volfs försoningsteologi ur ett historiskt, sociologiskt eller psykologiskt perspektiv utan endast ur ett systematiskt teologiskt perspektiv.

När Volfs horisontella försoningsteologi analyserats har målsättningen varit att reflektera över hur denna teologi är lämplig och användbar för konflikter som kan uppstå i ett västerländskt, fredligt och relativt välbärgat samhälle. Den transformativa medlingsteorin utformades i ett amerikanskt samhälle och har främst nyttjats för tvister inom affärsvärlden, äktenskap och vid mindre rättstvister.²⁷ Den har därför fått fungera som ett västerländskt perspektiv på konflikter i denna uppsats. Genom att jämföra denna teori med Volfs försoningsteologi är förhoppningen att Volfs teologi ska ställas inför andra premisser än den ursprungligen skrevs i.

²⁵ Baum 1998, 117–119.

²⁶ Schreiter 2008, GDT, 637–640.

²⁷ Baruch Bush och Folger 2010, 20.

Denna uppsats syfte är att evaluera Volfs försoningsteologi och inte den transformativa medlingsmodellen. Den transformativa medlingsmodellens teorier används endast för att kontrasteras med Volfs försoningsteologi och kommer därmed inte granskas, analyseras eller bedömas. I uppsatsen ges en kort sammanfattning av medlingens historia men detta är inte tänkt som en redogörelse för hela medlingens historia utan är endast ämnad som en hjälp för läsaren att sätta in den transformativa medlingsmodellen i ett sammanhang.

1.7 Disposition

I kapitel två beskrivs den transformativa medlingsteorin och där redovisas de frågor som tagits med in i läsningen av Volf. Kapitel tre beskriver Volfs perspektiv på horisontell försoning samt redogör för skillnaderna och likheterna med den transformativa medlingsteorin. Denna presentation struktureras utifrån de frågor som introduceras i kapitel två samt besvarar andra frågeställningen. I kapitel fyra diskuteras de resterande två frågeställningarna utifrån presentationen och analysen i kapitel tre. I sista kapitlet presenteras slutsatserna och en utvärdering av forskningsmetoden.

Kapitel 2: Transformativ medling

I detta kapitel ges först en kort genomgång av medlingens historia och sedan följer en beskrivning av den transformativa medlingsteorin som är denna uppsats teoretiska perspektiv.

2.1 Kort introduktion till medlingens historia

Medling har på många sätt funnits i alla tider men den moderna medlingen var länge endast ett faktum inom arbetsmarknadens parter. På slutet av 1960-talet växte en efterfrågan fram på samhällsorienterad medling och den efterfrågan har bemötts då det idag finns över 400 handlingsprogram i USA.²⁸ Medlingen har börjat användas vid tvister som rör skilsmässor, miljö, boende, skolor, sjukhus, personskador, försäkringsärenden och mycket mer.²⁹ Under årens lopp har det utvecklats olika medlingsteorier. Jan Norman och Lina Öhman nämner i sin bok *Medling och andra former av konflikthantering* fyra olika sorters medling: narrativ medling, systematisk kognitiv medling, avtalsorienterad medling och transformativ medling.³⁰ I den narrativa medlingen anses berättelsen skapa människors attityder och identiteter. Konflikt handlar därför i första hand om konkurrensen kring vem som har den dominerande konfliktförklaringen. Enligt den narrativa medlingen vill medlarna ge konflikten en ny mening.³¹ Inom den systematiska kognitiva medlingen har medlaren en stark kontroll över medlingsprocessen. I denna teori anses konflikten bestå av en kris i interaktionen och medlarens mål är att lösa konflikten. Medlaren ställer många frågor för att kunna lösa problemet och ta reda på parternas perception av situationen.³² Den avtalsorienterade medlingen fokuserar på att lösa sakfrågan och nå en överenskommelse. I stort sett kan man säga att förhandlingen är problemlösande och den innefattar ett efterforskande av parternas intressen.³³ Utöver dessa tre medlingsteorier nämns också transformativ medling. Norman och Öhman anser att den transformativa medlingsmodellen skulle kunna liknas vid ett forum för att tala om problem. Målet är att förbättra interaktionen mellan parterna.³⁴ Norman och Öhman refererar till Joe Folgers syn på att de olika medlingsteorierna framför allt grundar sig på tre stora ideologier; den individualistiska, den organiska och den relationella. Den individualistiska fokuserar på

²⁸ Baruch Bush och Folger 2010, 19–20.

²⁹ Baruch Bush och Folger 2010, 20.

³⁰ Norman och Öhman 2011, 88–98.

³¹ Norman och Öhman 2011, 92–95.

³² Norman och Öhman 2011, 90–92.

³³ Norman och Öhman 2011, 88–89.

³⁴ Norman och Öhrman 2011, 95–98.

problemlösning och förhandling och representeras av den avtalsorienterade medlingen³⁵. Den organiska modellen har ett harmoniperspektiv på konflikt. Detta leder till att en konflikt ses som en störning i sociala relationer och därmed måste harmoni återställas.³⁶ Den relationella modellen anser däremot att konflikt är en kris i mellanmänsklig interaktion och därmed måste människor stärkas i sig själva och i sin förmåga att känna in andra för att kunna bli kapabla att hantera sin konfliktsituation. Den transformativa medlingen hör hemma i den relationella modellen.³⁷

2.2 Den transformativa medlingsteorin

Den transformativa medlingsteorin kommer i detta avsnitt presenteras utifrån de fyra kategorierna som nämnts tidigare: människan, konfliktens problematik, medlingsprocessens resurser och medlingens mål. Dessa kategorier mynnar ut i fyra frågor som kommer fungera som analysverktyg vid läsningen av *Exclusion and Embrace*.

2.2.1 Människan

Bush och Folger menar att människan har en inneboende styrka (autonomi), mottaglighet (förståelse) och hon har en moralisk instinkt.³⁸ Ordet moralisk menar de i detta sammanhang står för att människan vill skapa en balans mellan sina egna och andras intressen, samt i relationen mellan dessa anspråk.³⁹ En människa har sin centrala identitet i sin autonomi och sin sammankoppling med andra, och hon strävar hela tiden efter balans mellan de båda. När en konflikt äventyrar människans upplevelse av autonomi och sammankoppling med andra kränker konflikten hennes identitet, det vill säga hennes känsla av vem hon är som människa.⁴⁰ När en människa hamnar i konflikt är hennes moraliska impuls att hävda sin grundläggande mänskliga identitet av autonomi och sammankoppling. Därigenom får människan en motivation för att förändra den negativa konfliktinteraktionen.⁴¹ En viktig poäng är att människan på grund av sin sammankoppling med andra kommer att må dåligt över en negativ interaktion oavsett om hennes personliga behov tillfredsställs eller inte.⁴² Människans autonomi, hennes mottaglighet och moraliska instinkt gör att människan i konfliktsituationer har förmåga att fatta

³⁵ Norman och Öhman 2011, 98.

³⁶ Norman och Öhman 2011, 98.

³⁷ Norman och Öhman 2011, 98–99.

³⁸ Baruch Bush och Folger 2010, 68.

³⁹ Baruch Bush och Folger 2010, 89.

⁴⁰ Baruch Bush och Folger 2010, 75.

⁴¹ Baruch Bush och Folger 2010, 76.

⁴² Baruch Bush och Folger 2010, 50.

välgrundade beslut och ta hänsyn till den andres situation.⁴³ Enligt Bush och Folger är teorins viktigaste grundantagande att människan har en önskan och förmåga till konflikttransformation.⁴⁴ Denna syn på människan vilar på en relationell världsbild.⁴⁵ Social interaktion anses i den relationella världsbilden vara något som hjälper människan att upptäcka och bli den hon ”egentligen är”. Genom interaktion skapar människan sig själv, sina mål och intressen.⁴⁶ En konfliktinteraktion ses alltså som något positivt i den transformativa medlingsteorin då en konflikt ger ett utmärkt tillfälle att stärka och fördjupa individens egen autonomi samt dennes känsla av sammankoppling med den andra parten.⁴⁷ Inom den transformativa medlingsteorin har man övertygelsen att om parterna i en konfliktinteraktion får rätt sorts stöd kommer konflikten varken eskaleras eller hamna i dödläge, då människan i sig själv har både förmågan och önskan att förändra konfliktinteraktionen.⁴⁸ Bush och Folger menar att en konfliktinteraktion kan förbättra den sociala interaktionen samt upplevelsen av sammankoppling och autonomi.⁴⁹ Denna syn på människan kallar Bush och Folger för den sociala kontaktens och konflikttransformationens ideologi. De menar att denna ideologi berättigar och understödjer den transformativa medlingens metoder.⁵⁰

2.2.2 Konflikts problematik

Den transformativa medlingsteorin anser att konflikter i första hand tvingar människor att interagera med sig själva och andra på sådant sätt de inte trivs med. För människor är det mest bekymmersamma med konflikter alltså inte risken för övertramp på deras egna rättigheter, intressen eller strävanden, utan att människan upplever en alienation från sin egen styrka och sin koppling till andra.⁵¹ När konflikter uppstår frambringar de en känsla av svaghet och brist på förmåga hos individen. Individen känner sig maktlös i situationen och därmed bildas en större självupptagenhet och självcentrering.⁵² Dessa två upplevelser av svaghet och självupptagenhet förstärker varandra i en nedåtgående spiral tills interaktionen blir degenererad. Vid en degenererad interaktion är interaktionen destruktiv och parterna känner sig alienerade och demoniserade.⁵³ Den transformativa medlingsteorin menar att det parterna lider av mest är

⁴³ Baruch Bush och Folger 2010, 223.

⁴⁴ Baruch Bush och Folger 2010, 77.

⁴⁵ Baruch Bush och Folger 2010, 75, 224.

⁴⁶ Baruch Bush och Folger 2010, 224–225.

⁴⁷ Baruch Bush och Folger 2010, 227.

⁴⁸ Baruch Bush och Folger 2010, 76, 231.

⁴⁹ Baruch Bush och Folger 2010, 227.

⁵⁰ Baruch Bush och Folger 2010, 229, 231.

⁵¹ Baruch Bush och Folger 2010, 59.

⁵² Baruch Bush och Folger 2010, 63.

⁵³ Baruch Bush och Folger 2010, 64–65.

den degenererade interaktionen, vilket gör att teorins uppfattning är att man i första hand ska hjälpa parterna att återställa den konstruktiva interaktionen. Enligt Bush och Folger uttrycker människor vanligen att de inte bara vill ha en överenskommelse utan att de också vill ha ett ”avslut”, så att de kan ”gå vidare” med sina liv. Detta innebär att de i första hand vill ha en förändring i sin krisartade interaktion. Människor kommer fortfarande känna sig begränsade av konflikten om de inte fått en konstruktiv interaktion, detta trots nådd överenskommelse. På grund av detta är upphävandet av den negativa konfliktinteraktionen av största vikt för medlingen, oavsett upprättad överenskommelse eller inte, för det är då man bryter alieneringen med sig själv och andra.⁵⁴ Den transformativa medlingen kan förklaras bäst som en konflikttransformationsprocess, det vill säga en process som förändrar konfliktinteraktionens kvalitet.⁵⁵

2.2.3 Medlingsprocessens resurser

Medlarens uppgift är att hjälpa människorna att förändra den degenererade konfliktinteraktionen till en konstruktiv konfliktinteraktion. Resurserna som den transformativa medlingsteorin använder sig av är bemyndigande (*empowerment*) och affirmation (*recognition*).⁵⁶ Dessa båda begrepp är grundläggande inom den transformativa medlingsteorin och förklarar vad medlarens huvudsakliga uppgift är. Medlaren ska genom bemyndigande hjälpa varje enskild individ att upptäcka sitt eget värde och sin egen styrka, samt hjälpa individen att se att hon har förmåga att möta de utmaningar livet ger. Individen i konfliktsituationen ska också få hjälp att väcka sin förståelse eller empati för situationen och/eller den andras åsikter, vilket kallas affirmation.⁵⁷ En transformativ princip är att bemyndigande kommer före affirmation.⁵⁸ Som medlare understödjer man förändringar i bemyndigande och affirmation, det vill säga man vill understödja positiva förändringar i hur man ser på sig själv och andra.⁵⁹ Medlaren följer samtalet som parterna har och ser det som sin uppgift att stödja deras beslut och den process de väljer. Under ett samtal går aldrig medlaren in och styr processen eller fattar några beslut. Medlaren litar på att människan i sig själv har allt den behöver för att fatta ett välgrundat beslut.⁶⁰ För att förtydliga begreppet bemyndigande bör påpekas att det inte används för att skapa en maktfördelning, utan man understödjer både den

⁵⁴ Baruch Bush och Folger 2010, 65–67.

⁵⁵ Baruch Bush och Folger 2010, 68.

⁵⁶ Baruch Bush och Folger 2010, 80.

⁵⁷ Baruch Bush och Folger 2010, 36.

⁵⁸ Baruch Bush och Folger 2010, 239.

⁵⁹ Baruch Bush och Folger 2010, 90.

⁶⁰ Baruch Bush och Folger 2010, 184.

svaga och den starka partens bemyndigande. Detta kan i sin tur leda till maktfördelning men det är inte målet med understödandet.⁶¹ När det gäller affirmation så är det inte samma sak som försoning. Bush och Folger menar att affirmation ibland kan vara så stark att det leder till försoning men de påpekar också att så inte behöver bli fallet. Affirmation är mycket lättare att uppnå än försoning då all ökad öppenhet och förståelse är en förändring i affirmationen. Det handlar om att släppa taget om sig själv och sina egna intressen samt intressera sig för den andra partens perspektiv.⁶² När medlarna understödjer bemyndigande och affirmation kan parterna ta små steg mot varandra och konflikten blir mindre bitter.⁶³

2.2.4 Medlingens mål

På det personliga planet hjälper den transformativa medlingen parterna att ”gå vidare med sina liv, med en förmåga att leva dessa liv återupprättade – vilket innefattar en känsla av egen kompetens och tro på den egna förmågan att knyta an till andra”.⁶⁴ Bush och Folger menar därmed att medlingen ger en kortsiktig fördel genom att parterna når ett avslut i den specifika situationen. Avslutet är i första hand en återupprättad självkänsla och ett återerövrande av den gemensamma mänskligheten trots att det inte behöver innebära att parterna nödvändigtvis fått en lösning på sitt specifika problem. Medlingen kan även ge långsiktiga fördelar då individen erhållit erfarenheter genom medlingen som i framtida situationer hjälper individen att hantera konflikter på ett bättre sätt.⁶⁵ De offentliga fördelarna är framförallt att medlingen stärker de medborgerliga dygderna av självbestämmande och ömsesidigt hänsynstagande. Bush och Folger anser därför att konflikttransformationen är av stort offentligt värde.⁶⁶

2.3 Frågeställningar inför läsningen av Volfs försoningslära

Utifrån läsningen om den transformativa medlingsteorin har följande frågor använts som analysverktyg i min närläsning av *Exclusion and Embrace*:

- Hur beskriver Volf människan och finns det någon diskrepans mellan antropologin i Volfs försoningslära och den transformativa medlingsmodellen?
- Hur definierar Volf problemet i en konflikt? Hur relaterar det till den transformativa medlingens sätt att tala om konflikt?

⁶¹ Baruch Bush och Folger 2010, 90–92.

⁶² Baruch Bush och Folger 2010, 92–93.

⁶³ Baruch Bush och Folger 2010, 94.

⁶⁴ Baruch Bush och Folger 2010, 94–95.

⁶⁵ Baruch Bush och Folger 2010, 95.

⁶⁶ Baruch Bush och Folger 2010, 97–98.

- Vilka resurser tillhandahåller Volfs försoningsprocess och hur förhåller de sig till den transformativa medlingsteorins resurser?
- Vad är målet i Volfs försoningslära och hur kan det relateras till den transformativa medlingsprocessens mål?

Kapitel 3: Volfs försoningsteologi

I detta avsnitt beskrivs och analyseras Volfs försoningsteologi utifrån boken *Exclusion and Embrace*. Kapitlet ger en grundlig redogörelse av Volfs horisontella försoningsteologi vilket ger material för diskussionen i kapitel fyra. Först ges en kort genomgång av Volfs gudsbild genom tre återkommande teologiska teman från hans bok. Volfs horisontella försoningsteologi grundar sig på hans gudsbild och därför är det betydelsefullt att beskriva Volfs gudsbild för att kunna förstå vilka värderingar han grundar sin teologi på samt för att ge rättvisa åt materialet. Efter detta följer svaren på de fyra frågorna som ställdes utifrån den transformativa medlingsmodellen. Svaren analyseras genom att jämföras med den transformativa medlingsteorin. De skillnader som beskrivs och är relevanta för första och tredje frågeställningen kommer senare diskuteras i kapitel fyra. Kapitel tre besvarar den andra frågeställningen om hur Volf definierar problemet i en konflikt samt vilka resurser för konflikttransformation han tillhandahåller.

3.1 Volfs Gudsbild

3.1.1 Treenigheten

Volf har framförallt tre betydande beskrivningar av Gud som han bygger sin horisontella försoningsteologi på och den första är att Gud är treenig. Inom den treeniga Guden ger Fadern, Sonen och Anden sig åt varandra och de mottar också varandra i perfekt kärlek. Deras identiteter kan inte identifieras utan den andra. Varje person i treenigheten är vad den är endast genom att den bebos av någon annan, helt enkelt är Sonen den han är för att Fadern och Anden bor i honom.⁶⁷ Personerna i treenigheten är totalt självutgivande samtidigt som de har en total närvaro av den andre i jaget. Detta innebär inte att de gudomliga personerna ”koloniserar” varandra, utan varje person bevaras. De är alla agerande agenter och har ömsesidiga relationer med varandra där varje relation formar deras identitet. I treenigheten sker ett ständigt självutgivande där de gudomliga personerna söker de andras ”ära” och där varje gudomlig person gör rum för de andra.⁶⁸ Volf menar att Gud kom till världen för att inbjuda människor att leva i relation till Gud och sina medmänniskor på samma sätt som treenigheten lever i relation med varandra.⁶⁹

⁶⁷ Volf 1996, 127–128.

⁶⁸ Volf 1996, 178–180.

⁶⁹ Volf 1996, 181.

3.1.2. Korset

Korset är centralt för Volf's förståelse när det gäller försoning mellan människor. Detta grundar sig i hans tanke att mänskligheten var den älskade "andre" som blev fiende till Gud⁷⁰ och när Gud ville nå denne fiende blev resultatet korset.⁷¹ I korset övervinner Kristus den mänskliga fiendskapen genom sin självutgivande kärlek och Gud skapar genom det rum i sig själv för människan.⁷² Genom korset utmanar Gud den mänskliga cykeln av våld genom att lida som ett oskyldigt offer. Jesus vägrade att dras med i hämndens kretslopp när han avslog lockelsen att bli en spegelbild av sina förövare.⁷³ Det var Jesu kamp för Guds sanning och rättvisa som förde Jesus till korset⁷⁴ och det var genom att dö för människans synd som Jesus bekräftade Guds rättvisa och sanning. Jesus offrade sig för en bedräglig och ond värld, vilket sonade världens synder. Människan har därmed möjlighet att leva ett nytt liv i denna värld och det innebär att hon kan förlåta förövaren, då Kristus redan försonat förövarens synd genom korset.⁷⁵

3.1.3. Faderns kärlek

Volf's försoningsteologi grundar sig också i tron på Gud som en god far, vilket beskrivs i liknelsen från Luk 15:11-32. Enligt Volf konstitueras jaget av andra och därmed kan sonen i liknelsen endast vara sig själv genom relationen till fadern och brodern. I berättelsen om den förlorade sonen ser man hur fadern inte låter relationen mellan fadern och sonen förstöras på grund av sonens agerande. Sonen fortsatte hela tiden att finnas i faderns hjärta och relationen dem emellan kunde därmed inte förstöras av sonens moraliska agerande. Fadern vill i liknelsen inte forma sin identitet utan sonen och genom bevarandet av sonen i sitt hjärta gav han möjlighet för sonen att få tillbaka sin identitet. Volf menar att Jesu viktigaste princip i liknelsen är att man bör bevara goda relationer, då relationer är mer betydande än moraliskt uppförande. Det moraliska uppförandet kan förändra relationen men för fadern är inte relationen grundad på det moraliska uppförandet. Faderns vilja att omfamna sin son var alltså oberoende av sonens moraliska uppförande, även om ånger, bekännelse och konsekvenserna av agerandet också har sin plats i liknelsen. Volf anser att denna liknelse ger en bild av Gud och visar på Guds vilja att

⁷⁰ Volf 1996, 128–129.

⁷¹ Volf 1996, 129.

⁷² Volf 1996, 127.

⁷³ Volf 1996, 291–292.

⁷⁴ Volf 1996, 293.

⁷⁵ Volf 1996, 294–295.

omfamna mänskligheten oavsett mänsklighetens moraliska uppförande, därmed är mänskligheten också kallad att omfamna varandra.⁷⁶

3.1.4 Gudsbildens påverkan på människans handlande

Dessa tre beskrivningar av Gud beskriver på olika sätt Volf's gudsbild och Volf menar att de ger konsekvenser för människans handlande mot sin medmänniska. Enligt Volf's gudsbild är den treeniga Guden en Gud, som genom Jesu Kristi död och uppståndelse, gett sitt liv för människan och bjudit in henne till en gemenskap med treenigheten. I nattvarden firar kristna givandet av jaget till den andre och mottagandet av den andre i jaget. Hon blir i den måltiden kallad och utrustad för att leva ett liv av givande och mottagande i en konfliktfylld värld. Volf framhåller att meningen med Jesu död och uppståndelse kan sammanfattas i att människorna ska omfamna (*embrace*) varandra.⁷⁷ Enligt denna gudsbild är människan kallad att omfamna den andre och bjuda in den andre i jaget då treenigheten omfamnat mänskligheten och bjudit in henne i treenighetens gemenskap. Genom att ta emot Kristi kropp och blod tar den kristne också emot alla som Kristus tagit emot genom sitt lidande.⁷⁸ Gud omfamnade mänskligheten på korset och detta är en modell för hur människan ska omfamna sina fiender.⁷⁹ Kristi kors lär människan att det enda alternativet till våldet är självutgivande kärlek vilket innebär att varje individ behöver vara medveten om synden som begåtts och samtidigt välja att omfamna den syndfulle.⁸⁰ Detta är en radikal gudsbild; Gud är en Gud som omfamnar fienden och besvarar våld med kärlek. Människan är kallad att agera på samma sätt. Faderns kärlek i berättelsen om den förlorade sonen påminner om att relationen till den andre definierar rättvisan. Guds rättvisa är en orättvis nåd och den kallar oss att vara nådefulla mot den som inte förtjänar det.⁸¹ Detta är ytterligare ett perspektiv av Volf's gudsbild där hans Gud definierar rättvisa efter principen att relationer är det viktigaste som finns. Människan kallas alltså att bemöta människor med nåd eftersom relationerna är viktigare än rättvisan.⁸² Treenigheten, korset och Faderns kärlek är bilder av Guds kärlek och den kärleken medför konsekvenser för människans handlande, då hon är kallad att ha Guds kärlek som modell för hur hon agerar mot sina fiender. Detta är en grundläggande hållning i den försoningsprocess Volf förespråkar.

⁷⁶ Volf 1996, 164–165.

⁷⁷ Volf 1996, 130.

⁷⁸ Volf 1996, 129–130.

⁷⁹ Volf 1996, 145.

⁸⁰ Volf 1996, 294–295.

⁸¹ Volf 1996, 221.

⁸² Volf 1996, 164–165.

3.2 Människan

Den första frågan som den transformativa medlingsmodellen ställer till texten är hur Volf ser på människan och om det finns det någon diskrepans mellan antropologin i Volfs försoningslära och den transformativa medlingsmodellens?

3.2.1 Människans tillstånd

Enligt Volf är människan skapad av Gud till att vara hans älskade barn och som Guds skapade barn är alla människor skapade för att höra samman i en kärlekgemenskap.⁸³ Människan är skapad efter hans avbild⁸⁴ och är menad att likna honom på olika sätt utan att för den sakens skull upphöja sig till Gud.⁸⁵ Volf anser dock att människan är fallen och påverkad av arvsynden, detta medför konsekvensen att alla människors hjärtan är skadade av synden, hon är aldrig helt oskyldig.⁸⁶ Den transformativa medlingsteorin är en sekulär teori⁸⁷ vilket innebär att de inte ser människan som Guds barn, men de anser att människor är sammankopplade med varandra.⁸⁸

3.2.2 Identitetsskapandet

Volf anser att en människas ”jag”, jagets identitet, formas av interaktionen med andra människor.⁸⁹ Identiteter har ett flödande tillstånd där människan har olika roller i olika sammanhang och alla möten hon är med om påverkar jaget.⁹⁰ Volf betonar att man behöver ha gränser runt jaget då varje individ behöver ha en separat identitet,⁹¹ samtidigt som människan behöver den andre för att kunna vara ett jag.⁹² Om våra identiteter formas av interaktion med andra och vi är kallade att höra samman medför detta konsekvenser i hur man bör se på rättvisa.⁹³ Rättvisa innebär således att verka för hållbara relationer där man tillåter olikheter.⁹⁴ Volfs försoningsteologi och den transformativa medlingsteorin har liknande idéer när det gäller människans identitetsprocess. Bush och Folger anser också att det är genom interaktion som människan skapar och upptäcker sig själv, vilket är en konstituerande process som pågår hela livet.⁹⁵ Man ser även likheter i deras betoning på människans nödvändighet av att ha balans

⁸³ Volf 1996, 225.

⁸⁴ Volf 1996, 183.

⁸⁵ Volf 1996, 251, 301.

⁸⁶ Volf 1996, 84.

⁸⁷ Baruch Bush och Folger 2010, 205–206.

⁸⁸ Baruch Bush och Folger 2010, 75.

⁸⁹ Volf 1996, 91.

⁹⁰ Volf 1996, 145.

⁹¹ Volf 1996 67.

⁹² Volf 1996 165.

⁹³ Volf 1996, 225.

⁹⁴ Volf 1996, 225.

⁹⁵ Baruch Bush och Folger 2010, 224–225.

mellan självständigheten (autonomin) och behovet av den andre (sammankopplingen) för att skapa sin identitet.⁹⁶ Intressant att notera är Volf's syn på hur människans behov av den andre borde påverka synen på rättvisa, medan den transformativa medlingsteorin inte skildrar några sådana konsekvenser.

Volf förutsätter att människans jag har ett centrum och han refererar till Paulus som utgår från att människan har ett felaktigt centrerat jag.⁹⁷ Jagets centrum är alltid engagerat i produktionen av sitt eget centrum⁹⁸ men när en människa blir kristen blir dock jagets centrum Jesus Kristus. I tron och dopet blir människan delaktig i Jesu död och uppståndelse, vilket innebär att hon decentraliserar sitt jag (dör) och återcentraliserar det igen (uppstår).⁹⁹ Jaget får då ett decentraliserat centrum och i jagets centrum finns historien om Jesus Kristus.¹⁰⁰ Genom tron och dopet har jaget blivit omgjort till en avbild av Jesus och i det jaget råder en självutgivande kärlek som är möjlig endast genom den lidande Messias. Detta nya centrum gör att en människa kan bjuda in den andre i sitt jag utan att för den sakens skull förlora sin identitet.¹⁰¹ Det är Anden som väljer att gå in och forma om jaget till en avbild av Kristus.¹⁰² Den transformativa medlingsmodellen verkar dock mena att man kan ha en balans mellan jagets autonomi och sammankoppling med andra utan att ha ett decentraliserat centrum.¹⁰³

3.2.3 Människans grundförutsättningar för ondska och godhet

Volf menar att människan blivit formad av det klimat av ondska hon lever i och den ondskan har nästlat sig in i hennes själ. Människan har på grund av arvsyndens ett svagare jag som vill göra gott och ett starkare jag som vill göra ont vilket leder till den största tragedin; när människan möter ondskan vill hon ha den. Människan har blivit så intrasslad i ondskan att hon ser ondskan som något gott och därmed inte ser varför hon borde hata det onda.¹⁰⁴ Det är inte bara människan som väljer ondska utan ondskan väljer människan och utövar sin makt över henne. Både på ett institutionellt och andligt plan förleder ondskan människan att dominera och förtrycka andra.¹⁰⁵ Detta sker bland annat genom att ondskan är vardaglig och går under parollen; ”det är bara så livet fungerar”.¹⁰⁶ Bush och Folger förnekar inte att människan kan

⁹⁶ Baruch Bush och Folger 2010, 75.

⁹⁷ Volf 1996, 69.

⁹⁸ Volf 1996, 69.

⁹⁹ Volf 1996, 70.

¹⁰⁰ Volf 1996, 70.

¹⁰¹ Volf 1996, 71.

¹⁰² Volf 1996, 92.

¹⁰³ Baruch Bush och Folger 2010, 75.

¹⁰⁴ Volf 1996, 89.

¹⁰⁵ Volf 1996, 86–87.

¹⁰⁶ Volf 1996, 87.

vara självcentrerad men menar att det är den degenererade interaktionen som påverkar människans upplevelse av alienation från sin egen styrka och sin koppling till andra, vilket i sin tur leder till mer självupptagenhet och en önskan att demonisera den andre.¹⁰⁷ Detta innebär att det snarare är yttre omständigheter som gör människan ond i den transformativa medlingsterteorin, vilket skiljer sig nämnvärt från Volfs syn på människan.

På grund av människans ondska anser Volf att ingen människa är oskyldig i en konflikt utan han poängterar istället att alla är korrupta. Detta märks i krigssituationer då en ond varelse väcks inom människan och hon vill hämnas det onda som skett henne. I en sådan situation har ondskan en förmåga att skapa en illusion av ”välmående” där människan inte ser hur sjuk hon egentligen är.¹⁰⁸ Jaget har då en förunderlig förmåga att få fienden att se ond ut och jaget att se oskyldig ut; alla blir oskyldiga i sina egna ögon. Förövaren har ofta en strategi att förneka det onda denne begått samt omtolka den moraliska betydelsen av sina handlingar. Bedrägeri och självbedrägeri används för att undgå att hållas ansvarig för det onda. Volf påpekar dock att sanningen är att både offret och förövaren i någon mån är skyldiga¹⁰⁹ då ingen kan förbli oskyldig i en konflikt. Ondskans praktik skapar en värld utan oskyldiga då ondska genererar ny ondska och även de oskyldiga blir avbilder av ondskan. I en konflikt är gränsen mellan den oskyldige och den skyldige oklar vilket det står om i Bibeln: ”Om vi säger att vi är utan synd bedrar vi oss själva, och sanningen finns inte i oss.” (1 Joh 1:18).¹¹⁰ Detta gör dock inte alla skyldiga till lika mycket synd då synderna inte är jämlika. Volf menar att inte ens en medlare är oskyldig, utan istället är medlaren oftast både förövare och offer, vilket gör medlaren korrupt. Detta omintetgör möjligheten att förlita sig på en medlares dom om vad som är fel och rätt.¹¹¹ Bush och Folger ifrågasätter skarpt en pessimistisk syn av världen där människan inte kan ge sig in i social interaktion eller konflikt utan att det får destruktiva konsekvenser. De menar att det synsättet är för osympatiskt och inte går i linje med människors djupa känsla av vad den mänskliga världen verkligen står för eller har potential till.¹¹² Den transformativa medlingen talar inte om människan som korrupt, utan betonar istället hennes goda egenskaper. När en människa hamnar i konflikter är hennes moraliska impuls att hävda sin grundläggande mänskliga identitet av autonomi och sammankoppling med andra, vilket motiverar henne att förändra den negativa konfliktinteraktionen.¹¹³ Människan vill alltså inte ha ondska när hon ser

¹⁰⁷ Baruch Bush och Folger 2010, 59.

¹⁰⁸ Volf 1996, 89.

¹⁰⁹ Volf 1996, 79–80.

¹¹⁰ Volf 1996, 82. Bibel 2000 används om inget annat anges.

¹¹¹ Volf 1996, 83.

¹¹² Baruch Bush och Folger 2010, 220.

¹¹³ Baruch Bush och Folger 2010, 76.

den utan vill istället förändra det onda till något gott, vilket för den transformativa medlingsteorin innebär både gott för jaget och den andre.¹¹⁴

Trots människans korrupta tillstånd menar Volf att människan inte är fullkomligt självisk då hon kan ge mer än hon får i vissa relationer och människor bryr sig om varandra av fler anledningar än att de är till nytta för varandra.¹¹⁵ En sådan beskrivning av det sociala livet kallar Volf för en ”förbundsmetafor”. Han anser att den vilar på en positiv människosyn då den säger att människan har förmågan att hålla förbund.¹¹⁶ Det verkar dock som att Volf försöker framhålla vikten av att det är anden som formar jaget till en avbild av den självutgivande Kristus och att det är först då som jaget får en vilja att omfamna den andre. Det är genom Anden, som också verkar utanför kyrkan, som jaget befrias från sin oförmåga att kämpa emot sin önskan att bete sig ont mot andra samt får kraften att kämpa emot den önskan.¹¹⁷ Anden gör sitt verk men Volf anser också att människan alltid har ett val att utesluta andra eller inte. Människan kan oftast med vilja, mod och fantasi komma över den starka polaritet som ibland bildas i konflikter. Jaget och den andre kan återupptäcka att de hör ihop och välja att omfamna varandra.¹¹⁸ Volf betonar människans vilja medan Bush och Folger hävdar att det först är när människan förstår sin egen styrka och värde som hon kan fatta ett välgrundat beslut, vilket också är anledningen till att de i första hand vill bemyndiga personen.¹¹⁹ Detta innebär att Bush och Folger inte ser ett behov hos människan av en övernaturlig dimension för att hon ska kunna fatta goda beslut i en konflikt. Anden är för Volf den person som hjälper människan öppna jaget för den andre medan medlaren står för den rollen i den transformativa medlingsmodellen.¹²⁰

3.3 Konfliktens problematik

Den transformativa medlingsteorins andra fråga till Volfs försoningsteologi är följande: Hur definierar Volf problemet i en konflikt? Hur relaterar det till den transformativa medlingens sätt att tala om konflikt?

3.3.1 Uteslutning

För att förstå varför människan behöver en försoningsprocess är det viktigt att förstå vad Volf anser är problemet i en konflikt. Volf huvudsakliga begrepp för att beskriva konfliktens

¹¹⁴ Baruch Bush och Folger 2010, 223–224.

¹¹⁵ Volf 1996, 149.

¹¹⁶ Volf 1996, 149.

¹¹⁷ Volf 1996, 92.

¹¹⁸ Volf 1996, 99.

¹¹⁹ Baruch Bush och Folger 2010, 36, 239.

¹²⁰ Baruch Bush och Folger 2010, 90.

problematik är uteslutning (*exclusion*). Uteslutning handlar om en objektiv ondska menar Volf¹²¹ och den innefattar många synder människan begår mot sin granne.¹²² Det finns en orenhet i människan och den orenheten beskriver Volf som sökandet efter en falsk renhet där hon vill särskilja sig från resten av världen och därmed exkludera sig från andra. Synd är alltså den sorts falska renhet som vill göra sig av med den andra personen istället för att göra sitt eget hjärta rent.¹²³ Människans rättfärdiga ilska över den ondska hon ser går gärna över i en självbedräglig moralisk trångsynthet som ser den andre som ond medan hon ser sig själv som rättfärdig.¹²⁴ Detta skapar uteslutning och den ondskan kommer från jaget.¹²⁵ Uteslutning beskriver Volf som den synd som vill skilja på det som Gud har fogat samman och sammanfoga vad Gud har skiljt, en syndfull aktivitet som omgestaltar skapelsen.¹²⁶ Denna omgestaltning sker genom att eliminera det ömsesidiga behovet av den andre och genom att radera det särskiljande som representeras av den andre.¹²⁷ Det är intressant att notera Volfs betoning på människans önskan att särskilja sig från andra och avvisa sitt beroende av andra medan den transformativa medlingsteorin istället betonar att människan strävar efter en balans mellan autonomi och koppling med den andre.¹²⁸

3.3.2 Uteslutningens praktiker

Begreppet uteslutning innefattar uteslutande praktiker; eliminering (tillintetgörande av alla som är annorlunda), assimilering (alla måste bli som oss), dominerande (ett kontrollerande av alla, exempelvis kastsystemet i Indien) och övergivning (att hålla en trygg distans till den andre och inte beröras av den andres olycka).¹²⁹ Volf menar dock att människan driver ut den andre från sin symboliska värld först, vilket innebär att de uteslutande praktikerna stöttas av uteslutande språk och kognition. Genom den symboliska världen demoniseras människor och jaget sätter etiketter på den andre. Det uteslutande språket och kognitionen rättfärdigar uteslutande praktiker och kan till och med göra det moraliskt klandervärt att inte utesluta den andre. Retoriken som talar om den andres omänsklighet förpliktigar jaget att praktisera omänsklighet mot den andre. Detta är en del av människans korruption och handlar inte om hennes okunskap menar Volf. Människan demoniserar inte andra för att hon inte vet bättre utan för att hon vägrar

¹²¹ Volf 1996, 68.

¹²² Volf 1996, 72.

¹²³ Volf 1996, 75.

¹²⁴ Volf 1996, 58.

¹²⁵ Volf 1996, 60.

¹²⁶ Volf 1996, 66–67.

¹²⁷ Volf 1996, 67.

¹²⁸ Baruch Bush och Folger 2010, 89, 75.

¹²⁹ Volf 1996, 75.

se den andre som den är och väljer att se det som tjänar hennes egna intressen. Volfs anser att om människan tror på sina egna förvrängningar understryker det endast ondskans kapacitet att skapa en miljö där den kan förbli osedd.¹³⁰ De uteslutande praktikerna och det uteslutande språket åtföljs av en rad uteslutande känslotillstånd, till dessa hör exempelvis hat och likgiltighet.¹³¹ Volf noterar också att när den andres handlingar uppfattas som orättvisa kan jaget uppfatta sig ha rätt till en rättfärdig hämnd, vilket i sin tur leder till en hämnd tillbaka. Detta kallar Volf för hämndens spiral. Båda individerna i en konflikt kan därmed fastna i en ömsesidig uteslutning, oförmögna att förlåta och enade i sitt gemensamma hat. Hämndens spiral lever av att människor har svårt att enas om vad deras handlingar betyder och av det faktum att ingen handling kan göras ogjord.¹³² Bush och Folger skulle påstå att parternas känsla av svaghet och brist på förmåga hindrar människor från att nå varandra. Känslan av svaghet gör att jaget reagerar med fientlighet mot den andre, den andre reagerar då på jagets fientlighet och sluter sig därmed ytterligare. Det blir en konflikteskalering som består av omyndiggörande och demonisering,¹³³ vilket den transformativa medlingsteorin skulle kalla för den negativa konfliktspiralen. Bush och Folger skulle dock påstå att det största problemet är den degenererande interaktionen och inte hämndbegären.¹³⁴ På många sätt skulle man kunna säga att den negativa konfliktspiralen leder till uteslutning, utan att de benämner det som synd. En annan intressant skillnad är Volfs betoning på människans självbedrägeri och den transformativa medlingsteorins betoning på att människan hela tiden brottas med att hon inte vill vara sådan hon blir i konflikter.¹³⁵ Skillnaden mellan den transformativa medlingsteorin och Volfs försoningsteologi är att Bush och Folger erkänner att människor har upplevelser av svaghet medan Volf betonar människans ondskas och hämndbegär. Bush och Folger förespråkar att man hjälper människor att känna sig starkare genom att stödja dem till en förändring i konfliktinteraktionen, medan Volf menar att människan borde hjälpas till att avslöja sitt eget självbedrägeri och sina hämndbegär.

3.3.3 Sökandet efter identitet

Vad är det då som gör att människan vill utesluta andra? Roten till ondskas är enligt Volf önskan efter identitet, den instinktiva viljan att vara sig själv. Formandet av identitet innebär alltid att

¹³⁰ Volf 1996, 76.

¹³¹ Volf 1996, 77.

¹³² Volf 1996, 120–121.

¹³³ Baruch Bush och Folger 2010, 62–65.

¹³⁴ Baruch Bush och Folger 2010, 64.

¹³⁵ Baruch Bush och Folger 2010, 59.

man drar gränser då man gör sitt jag åtskild från den andre.¹³⁶ För att ett jag ska existera måste gränser dras runt jaget och det är i den processen som jaget ofta glider in i uteslutning. I en värld med knappa resurser blir den andre ofta ett hot mot jagets gränser och för att undvika detta hot börjar jaget utöva våld mot den andre.¹³⁷ Gränser i sig är inte uteslutande utan uteslutning är de ogenomträngliga barriärerna som hindrar ett kreativt möte med den andre.¹³⁸ Separationen mellan jaget och den andre är nödvändig för att konstituera och bibehålla en dynamisk identitet, men när jaget söker bekräfta sin identitet på bekostnad av den andre har jaget övergått till uteslutning.¹³⁹ Istället för att omgestalta sig själv för att göra plats för den andre försöker jaget omskapa den andre så att den blir som jaget vill, så att jaget kan vara den hon vill vara i relation till den andre.¹⁴⁰ Volf nämner att jaget också kan utesluta sig själv genom att tillåta andra att utesluta jaget. Människa kan låta längtan efter att vara ett jag tillfredsställas genom att kapitulera för den andre. Detta handlar dock inte om att jaget syndar, Volf menar istället att det är en ondska som drabbar jaget och som behöver gottgörelse. Jaget är inklämt mellan viljan att utesluta andra och att utesluta sig själv.¹⁴¹ Enligt Bush och Folger är det när en konflikt äventyrar människans upplevelse av autonomi och sammankoppling med andra som den kränker hennes identitet, det vill säga hennes känsla av vem hon är som människa. Denna ”kränkning” gör att människan försöker förändra och stoppa den degenererade konfliktinteraktionen, då man annars förblir avskärmad från sin grundläggande mänskliga identitet.¹⁴² Som tidigare nämnts¹⁴³ finns en likhet mellan den transformativa medlingsteorin och Volfs försoningsteologi då de båda anser att människan behöver vara både självständig och sammankopplad med andra. De skiljer sig dock i deras syn på människans önskan att agera gott mot den andre. Bush och Folger verkar utgå ifrån att människan vill förändra konflikteinteraktionen då den skadar henne, medan Volf utelämnar detta perspektiv. Volf betonar istället människans närmast oundvikliga beteende att hamna i uteslutning, antingen genom utövandet av våld mot den andre för att beskydda jaget eller genom att låta jaget bebos av andra.¹⁴⁴ Bush och Folger menar däremot att det är människans moraliska impuls att vilja hävda både sin autonomi och sammankoppling,¹⁴⁵ vilket inte nämns av Volf.

¹³⁶ Volf 1996, 90.

¹³⁷ Volf 1996, 91.

¹³⁸ Volf 1996, 67.

¹³⁹ Volf 1996, 92.

¹⁴⁰ Volf 1996, 91.

¹⁴¹ Volf 1996, 92.

¹⁴² Baruch Bush och Folger 2010, 75.

¹⁴³ Se 3.2.2.

¹⁴⁴ Volf 1996, 90–92.

¹⁴⁵ Baruch Bush och Folger 2010, 76.

3.3.4 Andra orsaker till uteslutning

Det finns flera andra teorier om varför människan väljer att utesluta den andre. En teori menar att jaget utesluter den andre på grund av önskan att ha en stabil identitet (att människan utesluter allt som stör hennes identitet). En annan menar att hon utesluter på grund av att hon hatar hur hon är (hon utesluter skuggorna av sin identitet). Volf anser dock att människan ofta utesluter andra på grund av att denna värld har knappa resurser och hon vill då säkerhetsställa sina egna ägodelar.¹⁴⁶ Bush och Folger poängterar istället att forskning visar att konflikt som socialt fenomen inte i första hand handlar om rättigheter, intressen och makt. Konflikt kan innefatta de sakerna men i första hand handlar det om individernas interaktioner med varandra som människor. Det som bekymrar människor mest när de är i konflikt är inte att deras intressen ska tillgodoses utan det krisläge den mänskliga interaktionen hamnat i.¹⁴⁷ De menar att människan har en moralisk insikt som gör att hon vill skapa en balans mellan sina egna och andras intressen.¹⁴⁸ Återigen verkar Volf utgå ifrån att människan har en grundinställning att skydda sitt eget jag och sina egna intressen istället för att vilja verka för en balans mellan jagets och den andres intressen. Volf verkar inte anse att en sådan moralisk insikt finns hos människan.

3.4 Försoningsprocessens resurser

Den tredje frågan som jag besvarat utifrån den transformativa medlingsteorin är; Vilka resurser tillhandahåller Volfs försoningsprocess och hur förhåller de sig till den transformativa medlingsteorins resurser?

När Volf beskriver sin försoningsprocess försöker han vid flera tillfällen måla upp Guds kärlek och visa hur bilden av Gud ska påverka jagets relation till den andre. En människas beteende kan vara demoniskt men hon ska för den sakens skull inte behöva uteslutas från viljan att omfamnas. Denna inställning påverkas av Volfs gudsbild som beskrivs i berättelsen om den förlorade sonen. Den berättelsen visar att relationer inte vilar på moraliskt uppförande, vilket medför att relationer inte kan göras ogjorda om det moraliska uppförandet saknas. I grunden av den kristna tron finns övertygelsen att den andre inte behöver vara oskyldig för att bli älskad, då Gud vid korset omfamnade alla ”helvetets barn”. Volf återger Bibelns ord som beskriver hur människan blev omfamnad av Gud utan att ha gjort sig förtjänt av det: ”Alla har syndat och gått miste om härligheten från Gud, och utan att ha förtjänat det blir de rättfärdiga av hans nåd,

¹⁴⁶ Volf 1996, 78.

¹⁴⁷ Baruch Bush och Folger 2010, 62.

¹⁴⁸ Baruch Bush och Folger 2010, 68, 89.

eftersom han har friköpt dem genom Kristus Jesus.” (Rom 3:23–24). Om Gud omfamnar den fientlige andre så är varje troende kallad att omfamna fienden.¹⁴⁹

I strävan efter att utveckla en relation från ett ömsesidigt uteslutande till en ömsesidig omfamning anser Volf att fyra steg är viktiga: omvändelse, förlåtelse, utvidgning av jaget för den andre samt minnets helande. Dessa fyra steg är en del av Volfs försoningsprocess och alla steg är viktiga för en god försoning.

3.4.1 Omvändelse

Volf anser att konflikter är röriga och att man därmed inte kan säga att ena sidan är god och den andra ond; människan både förtrycker och blir förtryckt. Ena sidan kan framstå som ett offer bara för att den har en svagare ställning medan det endast innebär att den har mindre möjligheter att göra ont.¹⁵⁰ Om dagens offer inte ångrar sina egna missgärningar blir de morgondagens förövare som i sitt eget självbedrägeri kommer rentvå sina missgärningar genom den diskriminering de själva fick utstå.¹⁵¹ Volf poängterar vikten av att både offren och förövarna behöver ångra sina missgärningar och inte skylla ifrån sig.¹⁵² Ångern och omvändelsen hjälper människan att rena sitt orena hjärta. I kristen mening handlar dock ånger över och omvändelse från sin synd inte bara om att rena hjärtat utan också om att i överflöd betala tillbaka det man är skyldig.¹⁵³

Jesus berättade om Guds kärlek för alla som lyssnade men han kallade dem också till omvändelse. Han utmanade sina lyssnare till en helomvändning av grundläggande motivationer, attityder och mål. För Jesus var ånger inte bara att inse att man begått ett misstag, det handlade istället om att inse att man syndat.¹⁵⁴ Detta budskap gav han både till förtryckare och offer, därmed gav han inte bara hopp till offren utan krävde också en radikal förändring av dem. Offren begick också synder och behövde befrias från sitt hat. Volf menar att även idag behöver både förövarna och offren en förändring i hjärtat och beteendet innan en social förvandling kan ske som överensstämmer med Guds rike.¹⁵⁵ Ånger innebär att en individ motstår att ”svälja” de syndfulla värderingarna och praktikerna som konflikten utspelas i och istället låter Guds ordning etableras i hjärtat. Genom ångern bemyndigas (*empower*) offren och förövarna berövas makten över offren. Volf menar att ångern skapar möjlighet för offren att

¹⁴⁹ Volf 1996, 85.

¹⁵⁰ Volf 1996, 103.

¹⁵¹ Volf 1996, 104.

¹⁵² Volf 1996, 104.

¹⁵³ Volf 1996, 117–118.

¹⁵⁴ Volf 1996, 113.

¹⁵⁵ Volf 1996, 114.

göra det som är rätt oavsett omständigheterna och därmed hjälper ånger till att hålla människan på stadig kurs genom livet. Ångern humaniserar offret då ångern hjälper offret att inte agera som eller demonisera förövaren.¹⁵⁶ Offren måste ångra det faktum att de ofta härmar förövarnas beteende och låter sig själva bli en avbild av sina fiender. Utan omvändelse från dessa synder kan den fullständiga mänskliga värdigheten i offren inte upprättas och den sociala förvandlingen kan inte äga rum.¹⁵⁷ För att kunna åstadkomma detta måste talet om stora och små synder försvinna och alla behöver bekänna sina synder, utan att försöka rättfärdiga dem.¹⁵⁸ Bush och Folger betonar att människan bemyndigas när hon upptäcker sitt eget värde och styrka, samt sin förmåga att möta de utmaningar som livet ger¹⁵⁹ medan Volf anser att ett bemyndigande sker genom ånger. En princip för den transformativa medlingsteorin är att bemyndigande kommer före affirmation, vilket innebär att en människa behöver känna sig stark för att klara av att sätta sig in i den andres situation.¹⁶⁰ Idén att människan skulle behöva stärkas i sitt jag för att kunna sätta sig in i en annan människa situation är inget ämne Volf berör. Eftersom det inte finns någon direkt synd finns det inte heller något att omvända sig ifrån men genom affirmation ska människan ändå hjälpas till att väcka sin förståelse och/eller empati för situationen och den andres åsikter.¹⁶¹ Denna medlingsmodell vill skapa en förståelse mellan människor men söker inte efter någon bekräftelse av synd som Volf efterfrågar.

3.4.2 Förlåtelse

Volf poängterar att det enda som kan stoppa hämndens spiral¹⁶² är förlåtelse. Detta då givande av förlåtelse är en handling som inte kräver en mothandling. Förlåtelse bryter det förflutnas makt och överskrider kraven om rättvisa och kan därmed bryta hämndens spiral.¹⁶³ Genom att offren förlåter höjer de sig över förövaren och befriar sig själva från tvånget av onda handlingar. Förlåtelsen bekräftar också rättvisa genom att man bekänner att något hänt som gått emot rättvisan och det medför att förlåtelsen kräver att orättvisans orsaker avlägsnas.¹⁶⁴ Volf anser att det är när en människa väljer att ta sin vrede över orättvisorna till Gud som fröet till förlåtelse planteras. Gud är en Gud som älskar och agerar rättvist och när en människa förstår att förövaren inte kommer triumfera över henne i evighet är hon fri att återupptäcka fiendens mänsklighet.

¹⁵⁶ Volf 1996, 116.

¹⁵⁷ Volf 1996, 117.

¹⁵⁸ Volf 1996, 118–119.

¹⁵⁹ Baruch Bush och Folger 2010, 36.

¹⁶⁰ Baruch Bush och Folger 2010, 239.

¹⁶¹ Baruch Bush och Folger 2010, 36.

¹⁶² Se 3.3.1.

¹⁶³ Volf 1996, 121.

¹⁶⁴ Volf 1996, 122, 224.

Hon kan då ta Guds kärlek som förebild för hur hon ska agera mot fienden. När människan förstår att Guds kärlek är större än all synd kan hon också våga återupptäcka sin egen synd i ljuset av Guds rättvisa.¹⁶⁵ Om förlåtelse sker mellan människor är det endast ett eko av den förlåtelse som den rättvise och älskande Guden redan gett,¹⁶⁶ förlåtelse summeras nämligen i korset där synden förgjordes och Guds kärlek blev synlig. För jaget blir förlåtelsen en form av lidande då jaget har lidit en överträdelse men ändå väljer att avsäga sig rätten till ”kompenserande” rättvisa. Förlåtelsen är därmed det enda som bryter fientligheten och helar såren som uteslutningen skapat, förlåtelsen minskar dock inte distansen mellan människor.¹⁶⁷ Förlåtelse nämns inte i den transformativa medlingsteorin utan konflikter handlar istället om en bristande interaktion som måste förvandlas för att fientligheten ska brytas.¹⁶⁸ De sår som Volf refererar till skulle Bush och Folger troligtvis benämna som den känsla av svaghet och brist på förmåga samt den alienation från den andre som en människa upplever vid en konflikt.¹⁶⁹ Istället för att hämndens spiral bryts med förlåtelse menar alltså den transformativa medlingsmodellen att den degenererade interaktionen i första hand bryts med bemyndigande. Det är genom att människor får känna sig starka och får en tro på sin egen förmåga som gör det möjligt för individen att känna empati med den andres situation, vilket kallas affirmation.¹⁷⁰ Skillnaden mellan Volfs försoningsteologi och den transformativa medlingsteorin är alltså att Volf förespråkar förlåtelse medan konceptet affirmation endast kräver en förståelse och empati för den andres synsätt.¹⁷¹

3.4.3 Utvidgning av jaget för den andre

Fred är gemenskap mellan gamla fiender och är alltså mer än den frånvaro av fientlighet som man får när man inte har kontakt. Volf poängterar att Kristus vill återupprätta en sådan fredsgemenskap mellan människor.¹⁷² I hjärtat av korset finns Kristi inställning att inte låta en fiende förbli fiende utan skapa plats för fienden att komma in i Guds gemenskap igen. Korset proklamerar att även om mänskligheten visat sig fientlig mot Gud hör hon fortfarande till Gud och i korset gav Gud sig själv som offer för att inte behöva ge upp mänskligheten. Det är Guds önskan att bryta mänsklig fiendskap utan våld och motta mänskligheten in i den gudomliga gemenskapen. Förlåtelse är alltså inte kulmen av det Kristus gjorde på korset utan bara passagen

¹⁶⁵ Volf 1996, 124.

¹⁶⁶ Volf 1996, 125.

¹⁶⁷ Volf 1996, 125.

¹⁶⁸ Baruch Bush och Folger 2010, 65–67.

¹⁶⁹ Baruch Bush och Folger 2010, 63.

¹⁷⁰ Baruch Bush och Folger 2010, 239.

¹⁷¹ Baruch Bush och Folger 2010, 92–93.

¹⁷² Volf 1996, 125.

som leder till omfamning. Jesus valde att inte definieras av förövarna utan istället förlåta och göra plats för dem. Denna självutgivande kärlek övervinner människans fientlighet och skapar en plats i treenigheten för att ta emot mänskligheten.¹⁷³ Denna gudsbild kallar människorna att leva i ett ständigt givande och mottagande, att ständigt omfamna varandra.¹⁷⁴ Då Gud har omfamnat den kristne är hon skyldig att omfamna fienden, att göra plats för och bjuda in fienden i sig själv.¹⁷⁵ Enligt Bush och Folger uttrycker människor att de vill ha ett ”avslut” så att de kan ”gå vidare” med sina liv. Detta tolkas av Bush och Folger som att de vill ha hjälp att förändra den krisartade interaktionen.¹⁷⁶ Både den transformativa medlingsteorin och Volf's försoningsteologi anser alltså att relationer är viktiga och att det är betydelsefullt att människor går ifrån konflikter med en känsla av avslut. En grundläggande skillnad blir omfattningen av det man kräver av en människa då Volf's omfamning alltid innebär en förbättrad interaktion medan det inte är säkert att en förbättrad interaktion innefattar en omfamning. Bush och Folger förklarar att affirmation ökar öppenheten och förståelsen men det är inte synonymt med försoning.¹⁷⁷ Den transformativa medlingsteorin har alltså målet att förbättra den negativa konfliktinteraktionen¹⁷⁸ medan Volf tydligt förespråkar att omfamningen av fienden alltid bör vara den kristnes mål.¹⁷⁹ En viktig sak att notera är att Volf's försoningsprocess i första hand är riktad mot människans vilja att utesluta den andre och inte utifrån tendensen att låta jaget uteslutas.

3.4.4 Minnets helande

När människan gått igenom dessa tre steg i försoningsprocessen behöver hon glömma (*non-rememberence*). Orättvisan som skedde kan aldrig bli ogjord och när lidandet förblir ett minne kommer klagandet över minnet fortsätta. Volf menar att ingen slutgiltig upprättelse är möjlig utan att man upprättar det förgångna, den slutgiltiga återlösningen är följaktligen otänkbar utan glömska.¹⁸⁰ Gud kommer endast ihåg överträdelserna så länge det behövs för att ånger och förvandling ska kunna ske men sedan glömmar Gud så att han kan hela relationen med sina barn igen. Minnet skulle annars finnas kvar vilket skulle det kasta en skugga över relationen.¹⁸¹ Gud glömmar mänsklighetens synd på samma sätt som han förlåter synder; genom att ta bort

¹⁷³ Volf 1996, 126.

¹⁷⁴ Volf 1996, 130.

¹⁷⁵ Volf 1996, 131.

¹⁷⁶ Baruch Bush och Folger 2010, 65–67.

¹⁷⁷ Baruch Bush och Folger, 92–93.

¹⁷⁸ Baruch Bush och Folger 2010, 65–67.

¹⁷⁹ Volf 1996, 85.

¹⁸⁰ Volf 1996, 135.

¹⁸¹ Volf 1996, 137.

synderna från människan och placera dem på sig själv.¹⁸² Volf anser dock att det är i himlen människan kommer glömma alla oförrätter och därmed ska de nutida minnena guidas av den visionen. Hon kommer där att glömma överträdelserna för att det är bättre att glömma lidandet än att komma ihåg det.¹⁸³ Fram till dess Messias kommer tillbaka behöver människan, för offrens skull, komma ihåg och berätta om offrens lidande.¹⁸⁴ Människan kan dock innan Messias kommer tillbaka försiktigt öppna sina armar och omfamna den andre, även en gammal fiende.¹⁸⁵ Den transformativa medlingsteorin har inte med minnet som en faktor att räkna med i människors relationer. Då teorin inte heller baseras på ett eskatologiskt hopp om rättvisa finns inte någon anledning för den att tala om vikten av att glömma minnen av oförrätter.

3.4.5 Dubbla perspektiv

Varje steg i försoningsprocessen kan ha nytta av att använda ett vidgat tänkande, även om denna resurs inte är en del av försoningsprocessens fyra steg. Volf menar att människan utvidgar sitt tänkande genom att lyssna till andra röster och perspektiv. När människor är i konflikt är det viktigt att de försöker se konflikten ur varandras perspektiv i hopp om att rättvisa ska råda och att de ska kunna komma överens.¹⁸⁶ Volf förespråkar dubbla perspektiv (*double vision*) och menar att den största anledningen för att praktisera dubbla perspektiv ligger i teologin om korset. Jesus var oskyldig men valde ändå att göra människans situation till sin situation, vilket befriar människan från att alltid behöva fullfölja sina egna intressen.¹⁸⁷ Det är viljan att omfamna som får oss att se rättvisan i den andres perspektiv medan viljan att utesluta får oss att se det onda i den andres perspektiv.¹⁸⁸ Människan behöver se sin egen kamp för rättvisa genom den andres ögon och vara villig att justera sin förståelse av rättvisa och därmed också omvända sig från sina orättvisa handlingar.¹⁸⁹ Volfs poäng är att om man ska kunna komma överens om vad rättvisa är så måste man göra plats i sig själv för den andres perspektiv och för att kunna göra plats för den andre måste viljan finnas att omfamna den andre.¹⁹⁰ När människan ska lära sig se ur den andres perspektiv behöver hon först gå ut ur sig själv och i det läget ifrågasätta de sanningar hon haft om andra och upptäcka sitt eget självbedrägeri.¹⁹¹ Det andra

¹⁸² Volf 1996, 140.

¹⁸³ Volf 1996, 139.

¹⁸⁴ Volf 1996, 138–139.

¹⁸⁵ Volf 1996, 139.

¹⁸⁶ Volf 1996, 213.

¹⁸⁷ Volf 1996, 214–215.

¹⁸⁸ Volf 1996, 216.

¹⁸⁹ Volf 1996, 218.

¹⁹⁰ Volf 1996, 220.

¹⁹¹ Volf påpekar att man inte kan gå helt ut ur sig själv, då man alltid tar sig själv med sig. Volf 1996, 251–252.

steget för att praktisera dubbla perspektiv är att gå in i den andres värld och där försöka förstå den andre precis som den andre förstår sig själv. Därefter tar hon den andre in i sin värld och sedan jämförs bådas perspektiv med varandra. Denna process kan upprepas flertalet gånger och under den pågående processen görs bedömningar om vad som verkligen är sant och rättvist. Målet är att ett gemensamt språk ska uppnås, en gemensam mänsklig förståelse som tillåter både jaget och den andre att vara sig själva.¹⁹² Genom dubbla perspektiv har människor möjlighet att se sin gemensamma historia ur varandras perspektiv, istället för att endast se den från sitt eget perspektiv. Det gör människan fri att kunna omfamna varandra i sanning utan behovet att insistera på att ens eget perspektiv är det enda sanna.¹⁹³ Det närmaste den transformativa medlingsteorin kommer dubbla perspektiv är affirmation, då det innebär att kunna sätta sig in i och känna empati för den andres syn på konflikten. I medlingsteorin är affirmation en naturlig följd av bemyndigande medan man i försoningsteologin ser på andra människor med dubbla perspektiv genom ett aktivt viljebeslut.¹⁹⁴ Volfs försoningsteologi har en större betoning på rättvisa och sanning än den transformativa medlingsteorin som inte ser det som sin uppgift att utreda vad som är sant och rättvist.¹⁹⁵

3.5 Försoningens mål

Den sista frågan som den transformativa medlingsteorin ställer är följande: Vad är målet i Volfs försoningslära och hur kan det relateras till den transformativa medlingsprocessens mål?

3.5.1 Den slutgiltiga försoningen

Målet för försoning är att människor ska återupptäcka att de tillhör varandra och sedan kunna omfamna varandra. På detta sätt kan människan undvika den eskalerande cykeln av våld och banden mellan människor kan bevaras.¹⁹⁶ Det ultimata målet för Volf är ett rike där kärlek råder, för Guds rike är ett rike av kärlek.¹⁹⁷ Den viktigaste frågan om hur människan ska uppnå slutgiltig försoning är ett messianskt problem som inte bör tas ur Guds hand. Tanken med hans horisontella försoningsteologi handlar istället om att beskriva vilka resurser människan behöver för att leva i fred i frånvaron av den slutgiltiga försoningen.¹⁹⁸ Då den transformativa

¹⁹² Volf 1996, 253.

¹⁹³ Volf 1996, 272–273.

¹⁹⁴ Baruch Bush och Folger 2010, 36, 239.

¹⁹⁵ Baruch och Folger 2010, 90–92.

¹⁹⁶ Volf 1996, 99.

¹⁹⁷ Volf 1996, 105.

¹⁹⁸ Volf 1996, 109.

medlingsteorin inte har med en Gud i beräkningen finns det ingen slutgiltig försoning och därmed påverkas inte den teorin av en sådan tanke.

3.5.2 Det samhälleliga målet

Volf förespråkar alltså en kamp för en försoning som inte är slutgiltig men som är grundad på den slutgiltiga försoningen.¹⁹⁹ Volf anser att ett mål med försoningen är att skapa sociala aktörer som kan leva i fred med andra och som kan arbeta för fred i världen. Han menar att det viktigaste är att skapa sociala agenter som vet vad de ska tänka om sin identitet, hur de ska relatera till andra och som vet hur de ska skapa fred med den andre. Detta tror Volf kommer förändra samhälleliga arrangemang.²⁰⁰ Detta liknar Bush och Folgers tankar då de säger att den transformativa medlingens offentliga fördelar framförallt är att det stärker de medborgerliga dygderna av självbestämmande och ömsesidigt hänsynstagande. Detta innebär att både Volfs försoningsteologi och den transformativa medlingsteorin hävdar att deras modeller skapar ansvarstagande medborgare.

3.5.3 Individens mål

Volf menar att de sociala agenter som är formade efter värderingarna i Guds rike också kommer vara kapabla att delta i en autentisk social förvandling.²⁰¹ Genom dessa agenter kommer fienden omfamnas som en broder eller syster. Kristus vill upprätta en gemenskap mellan gamla fiender, och det är målet för Volfs horisontella försoningsteologi, både den icke-slutgiltiga och den slutgiltiga.²⁰² Volf påpekar dock att hoppet om en perfekt värld ligger utanför människans kontroll och förnuft. Hoppet finner hon istället i korset och uppståndelsen.²⁰³ På det personliga planet hjälper den transformativa medlingen parterna att ”gå vidare med sina liv, med en förmåga att leva dessa liv återupprättade – vilket innefattar en känsla av egen kompetens och tro på den egna förmågan att knyta an till andra”, skriver Bush och Folger.²⁰⁴ Målet för den transformativa medlingen är alltså inte försoning mellan gamla fiender utan snarare att individerna ska gå därifrån stärkta. Avslutet är i första hand en återupprättad självkänsla och ett återerövrande av den gemensamma mänskligheten utan att det nödvändigtvis innebär att parterna fått en lösning på sitt specifika problem.²⁰⁵

¹⁹⁹ Volf 1996, 110.

²⁰⁰ Volf 1996, 21–22.

²⁰¹ Volf 1996, 118.

²⁰² Volf 1996, 126, 131.

²⁰³ Volf 1996, 28.

²⁰⁴ Baruch Bush och Folger 2010, 94–95.

²⁰⁵ Baruch Bush och Folger 2010, 95.

3.6 Sammanfattning

Volf anser att människan skapades god till Guds avbild men att hon på grund av fallet²⁰⁶ idag är insnärjd i ondskan.²⁰⁷ I detta kapitel har uppsatsens andra frågeställning besvarats om hur Volf definierar problemet i en konflikt samt vilka resurser för konflikttransformation han tillhandahåller. Svaret på hur Volf definierar problemet i en konflikt är att människans största synd är uteslutning. Detta beskriver han som en aktivitet där hon omgestaltar skapelsen; hon skiljer på det hon inte borde skilja på och sammanfogar det Gud skiljt åt.²⁰⁸ Detta handlar främst om ett sökande efter en falsk renhet där hon vill särskilja sig från resten av världen istället för att göra hjärtat rent från en sådan falsk föreställning.²⁰⁹ Volf menar att grundläggande orsaker för många konflikter är sökandet efter identitet²¹⁰ och denna världs knappa resurser.²¹¹ Detta leder till uteslutning. Uteslutningen börjar först med uteslutande språk och kognitionen, vilket leder till uteslutande praktiker.²¹² I grunden är dock människans korruption,²¹³ hennes orena hjärta²¹⁴ och hennes eget självbedrägeri²¹⁵ anledningar till att konflikter uppstår och förvärras. Svaret på vilka på vilka resurser för konflikttransformation Volf tillhandahåller kan sammanfattas i försoningsprocessens fyra steg, då dessa fyra steg beskriver resurser för att nå en försoning. Detta är alltså omvändelse, förlåtelse, omfamning och glömska. Omvändelsen kallar människor att omvända sig från sina synder och därmed rena sitt hjärta.²¹⁶ Förlåtelsen uppmanar till att bryta hämndens spiral genom att ge förlåtelse som en gåva till den som inte förtjänar det.²¹⁷ Omfamningen får gamla fiender att mötas och öppna sig för varandra.²¹⁸ Glömskan är det sista steget som pekar mot den slutgiltiga försoningen i himlen.²¹⁹ Dessa fyra resurser beskriver den process som Volf önskar ska leda till försoning. Utöver detta kan nämnas dubbla perspektiv som uppmuntrar till att sätta sig in i den andres syn på konflikten. Försoningens mål är att skapa sociala agenter som kan förvandla samhället efter Guds rikes värderingar.²²⁰

²⁰⁶ Se 3.2.1.

²⁰⁷ Se 3.2.3.

²⁰⁸ Se 3.3.1.

²⁰⁹ Se 3.3.1.

²¹⁰ Se 3.3.3.

²¹¹ Se 3.3.4.

²¹² Se 3.3.2.

²¹³ Se 3.2.3.

²¹⁴ Se 3.3.1.

²¹⁵ Se 3.2.3.

²¹⁶ Se 3.4.1.

²¹⁷ Se 3.4.2 och 3.1.2.

²¹⁸ Se 3.4.3.

²¹⁹ Se 3.4.4.

²²⁰ Se 3.5.3.

Kapitel 4: Diskussion

I diskussionen kommer Volfs försoningsteologi kritiskt evalueras utifrån analysen i kapitel tre. Skillnaderna som beskrivits mellan Volfs försoningsteologi och den transformativa medlingsteorin kopplade till första och tredje frågeställningen kommer att diskuteras. Den första frågeställningen besvaras i 4.1 och behandlar hur Volf beskriver människan och vad det ger för konsekvenser för hans horisontella försoningsteologi. Den tredje frågeställningen ifrågasätter om Volfs resurser är rimliga med tanke på målet i hans försoningslära och den besvaras i 4.2.

4.1 Människan

I detta avsnitt kommer Volfs människosyn diskuteras utifrån tre återkommande teman i hans beskrivning av människan. Dessa är: människan som fallen, människan som fri att välja och människan som relationell. I varje sektion kommer Volfs människosyn diskuteras utifrån vad den ger för konsekvenser för hans försoningsteologi.

4.1.1 Människan som fallen

Volf tycks utgå från att människan skapades god med en fri vilja men att hon blev korrupt genom syndafallet, vilket förde med sig en större benägenhet att göra ont än gott.²²¹ Hon har således på grund av arvsynden ett svagare jag som vill göra gott och ett starkare jag som vill göra ont. Denna tendens att vilja göra ont får henne ofta att leva i ett självbedrägeri där hon inte vill se sin egen synd.²²² Framförallt visar sig detta i att människan vill utesluta andra från jaget.²²³ Detta skiljer sig från den transformativa medlingsteorin som har en betydligt positivare bild av människans förmåga att handla positivt vid konfliktsituationer.²²⁴

Volfs bild av människan färgar hans försoningsteologi då det är tydligt att han hela tiden betonar människans vilja att utesluta andra.²²⁵ Detta ger konsekvensen att han påpekar behovet av att ha Kristus i centrum av sin identitet för att kunna omfamna andra.²²⁶ I hans försoningsteologi har Anden rollen att forma människans ande efter den självutgivande Kristus.²²⁷ Det är dock oklart vad Jesu död på korset innebär för icke-kristnes möjlighet att

²²¹ Se 3.2.1.

²²² Se 3.2.3.

²²³ Se 3.3.1.

²²⁴ Se 3.2.3.

²²⁵ Se 3.3.1.

²²⁶ Se 3.2.2.

²²⁷ Se 3.2.2.

försonas. Enligt den transformativa medlingsteorin har människan i sig själv både en önskan och en förmåga att förändra en konfliktsituation. Människor kan fatta välgrundade beslut och ta hänsyn till den andres situation.²²⁸ I forskningsöversikten nämndes att den romersk katolske teologen Gregory Baum ifrågasatte om inte Kristi verk på korset visar Guds universella nåd. Detta skulle innebära att Guds nåd verkar i hela mänskligheten, vilket kallar alla människor att älska den näste som sig själv. Den omvändelse som behövs för försoning mellan människor är alltså genom Jesu död ett nådefullt erbjudande både för kristna och icke-kristna.²²⁹ Detta skulle kunna vara ett alternativ för att förklara det faktum att människor utanför kyrkan också har förmågan att lösa konflikter och försonas. I forskningsöversikten omtalade den systematiska teologen Gunton att Volfs beskrivning av eukaristin nedtonar Jesu död och uppståndelse. Betoningen hamnar istället på att människor ska ge sig själva till varandra. Han efterfrågar en mer genomtänkt kristologi.²³⁰ Jag tycker det skulle behövas en utförligare diskussion angående hur Volf tänker sig att Jesu försoningsdöd är kopplad till alla människors förmåga att försonas i konflikter.

Det finns en brist i Volfs tankar om människan som fallen då hans betoning på människans ondska missar viktiga delar av människans upplevelse av vad som händer i en konflikt. Detta är tydligt i den transformativa medlingsteorin där människan beskrivs uppleva en känsla av svaghet och misstro på den egna förmågan i en konfliktsituation.²³¹ Människan själv upplever känslan av svaghet som en bidragande orsak till den eskalerande konfliktinteraktionen.²³² En liknande reflektion ger Andrew Sung Park, som ger ett perspektiv från tredje världen. Han menar att ett barn föds in i situationer där människor syndar vilket skapar emotionella och psykiska sår hos barnet. Dessa sår gör i sin tur människan mer benägen att synda.²³³ Park menar att man behöver göra en skillnad mellan resultaten av synd som offren lever med och synden själv som förövarna begår. Om en människa blivit formad av synden till att ha vissa karaktärsdrag är det inte synd, istället är det offrens sår som syns. Konsekvenserna av synden är exempelvis självoffrande, ett splittrat jag och underordning, vilket Park kallar för "han". "Han" är ett asiatiskt begrepp som beskriver offrets smärta; offrets frustration, hopplöshet, känslor av smärta, bitterhet samt offrets sårade hjärta.²³⁴ Park menar att synden kräver en våldsam handling mot Gud och andra, vilket medför att man behöver skilja på

²²⁸ Se 2.3.1.

²²⁹ Baum 1998, 117–120.

²³⁰ Se 1.5.

²³¹ Se 3.3.2.

²³² Se 2.3.2.

²³³ Park 1993, 80–81.

²³⁴ Park 1993, 15–20.

följderna av synden som offren lever med och synden själv som förövarna begår.²³⁵ "Han" gör en människa mer benägen att synda och synden i sin tur gör sårerna större.²³⁶ Park menar alltså att de sår som skapas genom livet och i en konflikt bidrar till hennes benägenhet att synda. Kan det vara så att människans ondska också bottnar i att hon själv blivit sårad först? Volf skulle behöva fundera på hur han framställer människans ondska. Är ondskan endast en konsekvens av människans orena hjärta eller är den också en konsekvens av de sår en människa fått genom livet? En mer nyanserad bild av människan efterfrågas av mig, där inte bara människans ondska betonas, utan också konsekvenserna av människans emotionella och psykiska sår.

Detta borde ge konsekvenser för försoningsteologin. Volf verkar erkänna att en konflikt påverkar människans inre men han beskriver det som att en ond varelse väcks.²³⁷ Det är avgörande om man tänker att den onda varelsen är smärtan från alla de sår man fått eller om det är människans egen ondska som väcks. Volf betonar att ondska främst kommer från människan själv vilket för honom ger konsekvensen att människan bör omvända sig ifrån den ondskan och be om förlåtelse. Om ondska däremot är en konsekvens av de sår en människa drabbats av blir konsekvensen att man måste ta i beräkning ett helande av de sårerna i försoningsteologin. Sår kan finnas kvar lång tid vilket kan påverka människans förmåga att hantera konfliktsituationer. Perspektivet att människan bär på skuld och perspektivet att hon bär på sår är inte varandras motsatser, utan jag tror de kan komplettera varandra och därmed ge en mer fullödig beskrivning av människans tillstånd.

4.1.2 Människan som fri att välja

Volf menar att den fallna människan är syndfull på grund av arvsyndens²³⁸ men i den syndfullheten väljer hon också att begå enskilda synder. Människan väljer att synda främst för att hon vill skydda sitt jag. Detta gör hon på grund av sin egocentricitet och oförmåga att se ur den andres perspektiv.²³⁹ Volf menar dock att hans teologi vilar på en positiv människosyn då han anser att människan är kapabel att hålla förbund och att följa Jesu exempel av självoffrande kärlek.²⁴⁰ När människan ändå väljer felaktiga val beror det framförallt på hennes eget orena hjärta och självbedrägeri.²⁴¹ Den transformativa medlingsteorin anser att människans självupptagenhet och negativa beteenden beror på att hon hamnat i en negativ

²³⁵ Park 1993, 76–77.

²³⁶ Park 1993, 27–34.

²³⁷ Se 3.2.3.

²³⁸ Se 3.2.1.

²³⁹ Se 3.3.2.

²⁴⁰ Se 3.2.3.

²⁴¹ Se 3.4.1.

konfliktinteraktion.²⁴² Detta innebär att den transformativa medlingen framförallt lägger skulden för människans felaktiga beslut på yttre omständigheter.²⁴³ I och med att den transformativa medlingsteorin lägger skulden för människans negativa beteende på konfliktinteraktionen blir dess resurser inriktade på att förbättra interaktionen.²⁴⁴

Volfs syn av människan som fri att välja påverkar hans försoningsteologi genom att ge henne ansvaret för synden. Betoningen på den fria viljan ger konsekvensen att han kan kräva att människan ska kunna fatta rätt beslut vid en konfliktsituation.²⁴⁵ Det har riktats kritik mot Volfs betoning på viljan vilket beskrevs i forskningsöversikten där Charry ansåg att det fanns ett drag av pelagianism i Volfs försoningslära.²⁴⁶ Hon anser att det endast är Guds nådefulla verk om någon får förmågan att försonas, då hon menar att synd och längtan efter hämnd är alltför rotad i människan för att hon ska kunna försonas utan Guds hjälp.²⁴⁷ Utifrån min läsning av Volf skulle jag, till skillnad från Charry, påstå att han har en omfattande beskrivning av människans synd och längtan efter hämnd. Han missar dock att beskriva hur människan besegrar viljan att utesluta vid konfliktsituationer. Människorna kan med vilja, mod och fantasi överbrygga konflikterna och omfamna varandra, men han beskriver inte varifrån människor finner motivationen och kraften till att göra detta.

Forskningsöversikten återger Baums anmärkning att önskan att vara lycklig kan vara en bidragande orsak till att en människa finner en längtan att försonas, men han nämner också behovet av Anden för att föda längtan efter försoning.²⁴⁸ Baums omnämnande av lycka som en motivation för försoning är ett intressant perspektiv som Volf utelämnar. Finns det andra motivationer än drivkraften att följa Jesu exempel som kan bidra till att människor beslutar sig för att verka för försoning i konflikter? Det skulle vara rimligt att Volf på ett mer vittomfattande sätt beskrev människans motivationer och möjligheter att finna viljan att försonas.

Baum påpekar också att Anden har en roll i att föda en längtan i människan efter försoning.²⁴⁹ Volf beskriver detta som att Anden, både i och utanför kyrkan, verkar för att forma jaget till en avbild av den självutgivande Kristus. Det är genom Andens verk som jaget befrias från sin oförmåga att kämpa emot sin önskan att utesluta.²⁵⁰ Den transformativa medlingsteorin verkar däremot mena att människan i sig själv har en önskan till att förändra en

²⁴² Se 3.3.2.

²⁴³ Se 3.2.3.

²⁴⁴ Se 3.4.3.

²⁴⁵ Se 3.2.3.

²⁴⁶ Se 1.5.

²⁴⁷ Charry 1999, 248–249.

²⁴⁸ Se 1.5.

²⁴⁹ Se 1.5.

²⁵⁰ Se 3.2.3.

konfliktsituation.²⁵¹ Önskan att få en bättre relation med den andre parten kan hon således få utan gudomlig hjälp. Detta ställer frågan till Volf's text om Anden verkligen har en betydande roll i att människor finner motivation till att välja försoning? Hur samverkar Anden i sådana fall med människans vilja?

Den ortodoxa traditionen har alltid betonat samverkan mellan människans fria vilja och Andens verk, då den säger att den ene inte kan förklaras utan den andre. Den ortodoxa teologen Christoforos Stavropoulos menar att Anden och den fria viljan inte är två separata saker, utan när en människa väljer det goda kommer Anden och styrker henne. Människan får en gåva från Gud samtidigt som hon gör ett fritt val. Det hela handlar om ett samarbete mellan människans vilja och Guds vilja i en situation. Desto mer en människa frivilligt samarbetar med Guds ande, desto mer ökar de goda handlingarna i en människas liv. Stavropoulos menar att det inte finns någon god handling som inte är ett medel för att leda oss till Gud, det vill säga endast det som leder oss närmare Gud kan kallas gott.²⁵² Om Anden samarbetar med människans vilja för att föra henne närmare Gud borde Anden även kunna samarbeta med människans vilja för att människor ska försonas med andra? Då Gud enligt Volf²⁵³ och Stavropoulos²⁵⁴ älskar alla människor är det troligtvis Guds vilja att de finner viljan att försonas med varandra. Volf skulle behöva beskriva vad Anden har för roll i människans liv när hon finner viljan att försonas. Vad är det Anden gör? Det verkar tydligt att Volf anser att Anden har en viktig roll i att få människor att vilja försonas, men han utvecklar inte vad det betyder för den kristne respektive icke-kristnes positiva vilja att sträva efter försoning i denna värld.

Det är tydligt att Volf förespråkar människans förmåga att kunna välja det goda i en konflikt men han förklarar inte på ett utförligt sätt hur människan övervinner längtan efter att utesluta. Volf skulle behöva ge en utförligare beskrivning av vilka människans motivationer är för försoning samt Andens roll i skapa längtan efter försoning.

4.1.3 Människan som relationell

Det är tydligt i Volf's teologi att han ser människan som relationell. Människan behöver andra människor för att skapa sin identitet och hon formar sitt jag i mötet med andra.²⁵⁵ Volf gör dock ingen tydlig koppling mellan människans relationella förmåga och hennes tillstånd som Guds avbild. Han nämner att människan är Guds avbild och att hon är skapad att höra samman med

²⁵¹ Se 3.2.3.

²⁵² Stavropoulos 1999, 189–191.

²⁵³ Se 3.2.1.

²⁵⁴ Stavropoulos 1999, 187.

²⁵⁵ Se 3.2.2.

alla Guds barn.²⁵⁶ Sedan beskriver han att personerna i treenigheten ger sig själva åt varandra samtidigt som de bevarar sin egen person.²⁵⁷ Trots detta väljer han inte att lyfta fram människans relationella sida som en konsekvens av att hon är Guds avbild. Volf verkar förutsätta detta men det uttrycks inte explicit i hans texter. Det är anmärkningsvärt att Volf inte gör en större poäng av människan som Guds avbild, då detta skulle kunna understryka hans tes om behovet av att omfamna varandra. Volf har en gedigen beskrivning av Gud och hans agerande vilket Volf menar ska vara en förebild för hur människorna ska bete sig mot varandra.²⁵⁸ Det skulle därmed vara lämpligt om han också framlade vad vi har för förutsättningar att agera likt Gud utifrån att vi är Guds avbilder.

Det är vanligt inom systematisk teologi att uttrycka människans likhet med Gud genom att understryka hennes förmåga att vara relationell. Daniel Migliore, presbyteriansk systematisk teolog, påpekar att när man beskriver människan som Guds avbild betyder det att hon endast finner sin sanna identitet i samexistens med andra människor och varelser. Migliore anser att arvsynen förde med sig ett främlingskap mellan människorna. Detta ledde i sin tur till att människan antingen dominerar andra eller förgör sig själv genom självförnekelse.²⁵⁹ Likaså skriver Michael Battle att den anglikanske ärkebiskopen Desmond Tutu, afrikansk teolog, lägger stor vikt vid att vi är skapade som Guds avbild.²⁶⁰ Gud framställs som relationell och då vi är hans avbilder är vi som människor också i behov av varandra. Människan är fullständigt beroende av andra och det innebär att förtryckarna behöver offren för att vara sig själva.²⁶¹ Gud skapade människan för att leva i gemenskap med andra och hon kan välja att leva efter det potential som hon har som Guds avbild.²⁶²

Den ortodoxa kyrkan har också kritiserat den västliga kyrkan för dess stora betoning på människans ondska och har istället framhållit människans gudslighet. Stavropoulos påpekar att i den ortodoxa teologin anses människan vara skapad till Guds avbild och därmed är människans kallelse att bli lik Gud. Gud själv är med i processen att förvandla den mänskliga naturen till att spegla Gud.²⁶³ När fallet skedde blev människans avbild försvagad och istället hindrar människan själv enheten med Gud. Den ortodoxa teologin anser att människan i första hand blev lurad av det onda och därmed är hon inte källan till ondskan, även om hon väljer att

²⁵⁶ Se 3.2.1.

²⁵⁷ Se 3.1.1.

²⁵⁸ Se 3.1.1–3.1.4.

²⁵⁹ Migliore 2004, 150–154.

²⁶⁰ Battle 1997, 69.

²⁶¹ Battle 1997, 64–67.

²⁶² Battle 1997, 68.

²⁶³ Stavropoulos 1999, 186.

praktisera den. Då den gudomliga naturen inte förstördes utan endast försvagades kan människan omskapas och välja att följa vägen mot gudomliggörande.²⁶⁴

Dessa perspektiv är förslag på hur Volf skulle kunna tala om människan som Guds avbild och vad det innebär för vår förmåga att ha goda relationer med människor. Den transformativa medlingsteorin menar att människan i sig har en önskan efter balans mellan autonomi och sammankoppling.²⁶⁵ Volf uttrycker istället att jaget är inklämt mellan viljan att utesluta andra och att utesluta sig själv.²⁶⁶ Talet om människan som Guds avbild skulle kunna ge en öppning för den transformativa medlingsteorins tankar att människan också har en önskan och förmåga att hantera sina relationer på ett sunt sätt.

Volfs betoning på människan som relationell ger framförallt konsekvenser för hans syn på vad rättvisa är. Då människans identitet formas av interaktion med andra och mänskligheten är kallad att höra samman innebär rättvisa för honom att verka för hållbara relationer där man tillåter olikheter.²⁶⁷ Detta grundar sig mestadels i Volfs tolkning av Luk 15:11-32 där han menar att fadern inte vill forma sin identitet utan sonen. Volf menar att Jesu viktigaste princip är att man bör bevara goda relationer och i denna liknelse visas att relationer är mer betydande än moraliskt uppförande.²⁶⁸ Detta understödjer Volfs teologi om omvändelse, förlåtelse och utvidgningen av jaget för den andre då dessa bidrar till att bevara relationen.²⁶⁹

En brist i Volfs betoning av det relationella är att han missar att beskriva hur relationer kan vara en resurs vid försoningsprocesser. I den transformativa medlingsteorin har medlaren funktionen av att vara en person som stöttar människor i deras svaghet och hjälper dem att se ur den andres perspektiv,²⁷⁰ detta visar att relationer kan påverka människor till att göra positiva val. Trots att Volf starkt betonar människans relationella sida nämner han inte hur gemenskapen kan hjälpa människor att försonas. Desmond Tutu och hans dotter Mpho Tutu ger ett intressant perspektiv på vilken roll gemenskapen kan ha genom att påpeka att det är när människan närmar sig andra människor som hennes medkänsla för den andre och sig själv kan väckas.²⁷¹ Battle återger en historia där Desmond Tutu poängterar behovet av församlingen för den enskilde kristne. Berättelsen börjar med en man som är brinnande för Gud men som slutar komma till församlingen. Pastorn besöker mannen och finner honom sittande framför en brasa. Utan att

²⁶⁴ Stavropoulos 1999, 187.

²⁶⁵ Se 3.2.2.

²⁶⁶ Se 3.3.2.

²⁶⁷ Se 3.2.2.

²⁶⁸ Se 3.1.3.

²⁶⁹ Se 3.4.1–3.4.3.

²⁷⁰ Se 2.3.3.

²⁷¹ Tutu och Tutu 2014, 216–217.

säga något tar pastorn en liten bit kol från brasan och lägger den utanför elden, sedan går han. Mannen ser hur kolen slutar glöda och han förstår att han inte är någonting utan gemenskapen.²⁷² Denna historia har en viktig poäng vilken är att utan gemenskap är man ingenting. Min undran är vilken roll församlingen kan ha i att underlätta för individen att fatta goda beslut i en konflikt? Vilken roll kan gemenskapen ha för människors helande och återupprättelse? Jag anser att en gemenskap som förespråkar försoning samt hjälper människan att se ur den andres perspektiv styrker individen i dennes vilja att försonas. Utifrån detta resonemang skulle jag även hålla med Tutu om att människan behöver gemenskapen för att helas, vilket i sig kan vara en hjälp till att kunna försonas. Vikten av gemenskap är ett viktigt perspektiv som saknas i Volf's försoningsteologi.

4.1.4 Sammanfattning

Svaret på den första frågeställningen om hur Volf beskriver människan och vilka konsekvenser det ger för hans horisontella försoningsteologi är inte helt uppenbar. Detta för att Volf's beskrivning av människan är svag, förutom i det faktum att hon är fallen. Människans fallna natur ger konsekvenserna att Volf ser behovet av att ha Kristus i centrum av människans identitet samt att hon i första hand behöver inse sin synd och ångra den. Volf missar aspekten att människan kan begå synder på grund av sina sår och vad det ger för konsekvenser för försoningsprocessen. Volf betonar människans fria vilja och det ger konsekvensen att han anser att hon själv bär skulden för den ondska hon orsakar. Människan har med hjälp av fria viljan möjlighet att välja försoning, men han misslyckas med att beskriva hur hon besegrar sin önskan att utesluta den andre. Volf skulle behöva ge en utförligare beskrivning på hur människan finner motivation för försoning samt Andens roll i att skapa en längtan efter försoning. Människan är Guds avbild men Volf skulle behöva utveckla hur detta är sammankopplat med hennes förmåga att vara relationell samt vad detta betyder för hennes förmåga att ha försonas i konflikter. Volf's relationella syn ger främst konsekvenserna för hans syn på rättvisa som relationell. Med tanke på Volf's betoning på människans relationella behov är det förvånande att han inte nämner gemenskapen som en hjälp för henne att finna viljan att försonas. I övrigt efterfrågas av mig en mer grundläggande genomgång av hur Anden, den fria viljan och Kristi försoningsdöd samverkar för att leda människor till en punkt där de vill försonas med sin fiende.

²⁷² Battle 1997, 67.

4.2 Försoningens mål och resurser

Detta avsnitt kommer avhandla huruvida resurserna i Volfs försoningsprocess är rimliga utifrån hans mål med försoningen. I detta avsnitt har jag valt att inte diskutera Volfs slutgiltiga målbild, då den är grundad i hans vertikala försoningsteologi. Den slutgiltiga försoningen beskrivs endast när den är relaterad till argumentationen inom respektive område. Detta innebär också att minnets betydelse för försoning utelämnas i dessa diskussioner då minnets helande i första hand relateras till den slutgiltiga försoningen.

4.2.1 Omfamna fienden

En av Volfs målbilder är att fiender ska kunna omfamna varandra.²⁷³ Detta ska ske genom omvändelse från sina synder, förlåtelse och välkomnande av den andre i jaget (omfamning).²⁷⁴ Det jag skulle vilja ifrågasätta är om omvändelsen från sina synder och förlåtelse automatiskt leder till en omfamning. Som nämnts tidigare påpekar den transformativa medlingsteorin att människor behöver bli bemyndigade innan de kan se på sitt eget handlande ur den andres perspektiv.²⁷⁵ Detta till skillnad mot Volf som istället menar att ånger och omvändelse bemyndigar offret att välja en annan väg än förövaren, vilket ger värdighet tillbaka till offret samt skapar en möjlighet för offret att göra det som är rätt oavsett omständigheterna.²⁷⁶ Utifrån detta skulle jag vilja ifrågasätta om det finns tillfällen då ånger och omvändelse inte bemyndigar offren.

Omvändelsen från den egna skulden i konflikten är en resurs i Volfs försoningsprocess, men är det rimligt att fokusera på att både offret och förövaren ska se sin egen skuld och ångra den? Ånger och omvändelse kräver en förståelse för den egna skulden i en konflikt men inom feminismen har man kritiserat betoningen på skulden. Jones påpekar att det finns en tendens när man talar om skuld att kvinnor tar på sig mer skuld än de borde bära. Därmed kan tal om allas skuld göra att kvinnan blir bunden vid förtryck då hon tar på sig mer skuld än hon är ansvarig för. Kvinnan har ett ansvar för sitt liv men i varje enskild situation bör man fråga sig vem som har ansvaret för det som händer.²⁷⁷ Volfs teologi betonar betydelsen av att offren ska se sin egen skuld men missar Jones perspektiv att offret kan vara en person som redan tar på sig för mycket skuld. Jones viktiga poäng skulle kunna berika Volfs försoningsprocess om han tog med den i beräkningen. En omfamning bör ske mellan två jämlikar där båda går in i en

²⁷³ Se 3.4.3.

²⁷⁴ Se 3.4.1–3.4.3.

²⁷⁵ Se 2.2.3.

²⁷⁶ Se 3.4.1.

²⁷⁷ Jones 2000, 120–123.

vetskap om sin egen del i konflikten. Om den ena parten tar på sig mer skuld än den borde sker ingen jämlik omfamning. Risken är då istället att jaget kapitulerar för den andre. Volf nämner problematiken att jaget kan kapitulera helt för den andre och låta den andre utesluta jaget²⁷⁸ men hela hans försoningsprocess utgår likväl från perspektivet att jaget utesluter den andre. Jag tycker det vore fördelaktigt med en större reflektion kring hur en försoningsprocess kan se ut för offer som tar på sig mer skuld än de borde.

Ytterligare en kritik mot att använda omvändelsen som en resurs för att människor ska omfamna varandra är att ånger och omvändelse inte tilltalar alla de känslor som ett offer kan uppleva i en konflikt. Volf har en stor betoning på människans ondska och hämndkänslor, till skillnad mot den transformativa medlingen som inte betonar människans tendenser att göra ont lika mycket.²⁷⁹ Det är positivt att Volf erkänner de känslor som kan finnas i människans djupaste mörker, då det är en del av den mänskliga erfarenheten att sådana känslor existerar. Det finns en stor sanning i att om människan ska kunna omfamna sina fiender behöver sådana känslor omvandlas, vilket kan ske genom ångern och insikten i den egna synden. Volfs betoning på dessa känslor är en del av sanningen i vad en människa behöver förändra för att kunna omfamna den andre. Det finns dock ytterligare känslor som kan stå i vägen för att försoning ska kunna ske.

Park ger ett annat viktigt perspektiv som påminner om att man måste göra en skillnad på att förtryckare upplever skuld och att offer upplever skam. Han påpekar att det är viktigt att veta vad människan upplever innan man kan ”behandla sjukdomen”. Skam kan innefatta känslor som avsky för jaget, mindervärdighetskomplex, känslor av övergivenhet och känslor av att man är oren. Om en människa upplever skam behöver hon helas från det innan hon kan se sin skuld. Människans skuld och skam behöver alltså behandlas separat.²⁸⁰ Tutu och Tutu ger också ett intressant perspektiv på skamfenomenet då de menar att skammen förminskar människan och får henne att tro att hon inte hör hemma i gemenskapen eller världen. De menar att det endast är i gemenskap med andra som skam läks.²⁸¹ Detta kan kopplas till den tidigare slutsatsen att människan är relationell och därmed behöver andra människor i sin helandeprocess. Volf utelämnar skammen när han endast poängterar människans behov av att se sin synd och ångra den.²⁸² Om målet för Volfs försoningsteologi är att gamla fiender ska omfamna varandra

²⁷⁸ Se 3.3.1 och 3.3.3.

²⁷⁹ Se 3.3.2.

²⁸⁰ Park 1993, 83–85.

²⁸¹ Tutu och Tutu 2014, 216–217.

²⁸² Se 3.4.2.

behöver allt som kan hindra ett sådant möte tilltalas. Resurserna är inte relevanta om inte alla de känslor som offret och förövaren upplever tas i beaktande.

Jag skulle föreslå att Volf's försoningsprocess kan kompletteras av Tutu och Tutus förslag på hur människans väg till helande och försoning bör gå till. Desmond Tutu var en av de ledande personerna i försoningsarbetet i Sydafrika och har därmed stor erfarenhet av försoningsprocesser. Tutu och Tutu beskriver en fyrfaldig väg i en försoningsprocess där offret börjar med att hon får berätta sin berättelse. Själva berättandet ger offret tillbaka hennes värdighet.²⁸³ Den andra vägen innebär att individen får att sätta ord på sin smärta och sin sorg. Först när människan sätter ord på det onda som hon varit med om kan hon börja göra sig fri från det onda som hänt.²⁸⁴ Sorgen får komma fram och på det sättet kan hon lära sig acceptera den.²⁸⁵ Förlåtelsen är den tredje vägen och den kan endast ske när man erkänner de sår som skapats genom handlingen samt när man upptäcker varandras gemensamma mänsklighet.²⁸⁶ Sista steget i människans väg till helande är att välja om hon vill förnya eller släppa taget om relationen. En förnyad relation innebär inte att relationen ser ut som tidigare utan att det etableras en ny relation.²⁸⁷ Om själva berättandet ger värdighet tillbaka till offret och människan behöver gemenskapen för att helas skulle jag ifrågasätta om inte berättande och gemenskapen bemyndigar offret snarare än ånger och omvändelse. Det skulle gå ihop med den transformativa medlingsteorins modell att medlaren hjälper individen att bemyndigas genom att få individen att upptäcka sitt eget värde och sin styrka.²⁸⁸ Jag tycker Volf skulle kunna inkludera berättandet samt gemenskapens roll som en del av sin försoningsprocess. Dessa resurser skulle kunna leda människan till att se ur den andres perspektiv, kunna se sin egen skuld i konflikten, omvända sig från den och be om förlåtelse och förlåta.

Volf anser att människans ånger och omvändelse bör leda till att hon väljer att be om förlåtelse för den synd hon begått.²⁸⁹ Han menar att både förövare och offer har begått synder i en konflikt.²⁹⁰ Det finns konflikter där man inte kan betala tillbaka det som förlorats och då tänker Volf att förlåtelsen bryter det förflutnas makt och överskrider kraven om rättvisa.²⁹¹ Genom att båda parter förlåter och blir förlåtna bryts fientligheten och sårerna som uteslutningen

²⁸³ Tutu och Tutu 2014, 79–81.

²⁸⁴ Tutu och Tutu 2014, 104–105.

²⁸⁵ Tutu och Tutu 2014, 110–111.

²⁸⁶ Tutu och Tutu 2014, 129–137.

²⁸⁷ Tutu och Tutu 2014, 155–156.

²⁸⁸ Se 2.2.3.

²⁸⁹ Se 3.4.1–3.4.2.

²⁹⁰ Se 3.4.1.

²⁹¹ Se 3.4.2.

skapat helas.²⁹² Detta perspektiv tycker jag verkar rimligt om man låter människor be om förlåtelse och förlåta utifrån en plats där människor först fått sätta ord på sina upplevelser och sin smärta. Förlåtelsen i sig kan frambringa helande men det finns känslor som kan behöva läkas innan offret kan förmå sig att förlåta den andre eller be om förlåtelse för sin del av konflikten.

Volfs nästa steg i processen är att människan bör vara beredd att ta emot förövaren i sina armar när förövaren är redo. Volf syftar tillbaka till Gud och menar att eftersom Gud alltid står med öppna armar att ta emot förövaren bör människor agera på samma sätt.²⁹³ Jag ifrågasätter om det är rimligt i alla situationer, men om det ultimata målet är att fienden ska omfamnas blir dock konsekvensen att människan alltid bör stå med öppna armar beredd att välkomna förövaren.

4.2.2 Guds rike på jorden

Ett annat av Volfs mål är att skapa sociala agenter som är formade efter värderingarna i Guds rike.²⁹⁴ Värderingarna i Guds rike förklarar han främst genom sina beskrivningar av treenigheten, korset och faderns kärlek i liknelsen om den förlorade sonen. Guds agerande med världen beskriver hur Guds rike på jorden bör se ut. Det bör vara en plats där människor välkomnar varandra, offerar sig för varandra och sätter relationer före moraliska principer.²⁹⁵ Dessa agenter bör veta vad de ska tänka om sin identitet, hur de ska relatera till andra och hur de ska skapa fred med den andre.²⁹⁶ Genom dem kommer fienden omfamnas som en broder eller syster och därmed kommer fred sprida sig över jorden.²⁹⁷ Baruch och Folger betonar att den transformativa medlingsmodellen lär parterna självbestämmande och ömsesidigt hänsynstagande, vilket i sin tur ger offentliga fördelar.²⁹⁸ När en individ senare hamnar i konflikt har hon erhållit en tro på sin egen förmåga att fatta beslut och vara hänsynsfull, vilket leder till att medborgare i större utsträckning kan reda ut konflikter själva.²⁹⁹ Detta innebär att båda anser att deras teorier om verkligheten anses ge positiva konsekvenser för samhället.³⁰⁰

Guds rike är ett rike där fred råder mellan människor och Volfs försoningsprocess baseras på tanken att Guds rike sprids genom att både offer och förövare ångrar sina ondskefulla

²⁹² Se 3.4.3.

²⁹³ Se 3.4.3.

²⁹⁴ Se 3.5.3.

²⁹⁵ Se 3.1.1–3.1.4.

²⁹⁶ Se 3.5.2.

²⁹⁷ Se 3.5.3.

²⁹⁸ Se 3.5.2.

²⁹⁹ Se 3.5.3.

³⁰⁰ Se 3.5.2.

handlingar. Omvändelse handlar för Volf om att förövaren ska betala tillbaka det den är skyldig offret. Offret kan också ha agerat som en förövare, om än i mindre utsträckning, och därmed måste även offret betala tillbaka vid behov.³⁰¹ Park ger ett perspektiv på omvändelse när han påpekar att omvändelse handlar om mer än att bara bekänna sin synd. Den sanna omvändelsen är inte endast en kognitiv ånger utan innebär också ett förbättrat beteende mot offret.³⁰² Det kristna religiösa livet har i första hand handlat om förövarnas rättfärdiggörelse inför Gud men rättfärdiggörelse handlar inte endast om det, utan också om en rättfärdiggörelse mellan förövaren och offret. Han kritiserar protestantismen och menar att den har gjort lite för att förändra människans syndfulla natur. Genom att ständigt bekänna sina synder inför Gud men inte ändra sina handlingar har det religiösa livet gjort människan självcentrerad och offren har fortsatt behandlats illa.³⁰³

Park har en betoning på att endast förövarna måste betala tillbaka men Volf betonar behovet av att omvändelse riktar sig mot både offren och förtryckarna i en konflikt. Det finns en viktig betoning i både Parks och Volfs tankar att man måste vända om, inte bara i ord och tanke, utan också i handling. Jag skulle säga att Volfs betoning på att både offren och förövarna behöver vända om är ett viktigt perspektiv om Guds rike ska kunna sprida sig. Den kristna tron får inte bli en handlingslös tro där endast tungan talar de rätta orden. Genom att koppla ihop ånger med handling för både förövare och offer ökar möjligheten för att situationen på denna jord ska förändras.

Volf menar att förlåtelsen sedan kan bryta den onda cirkeln av hämnd när förövaren eller offret inte har möjlighet att betala tillbaka det den är skyldig. Liknelsen om den förlorade sonen lär ut att människan ska sätta relationer högre än rättvisa vilket gör att Volf förespråkar förlåtelse om inte parterna klarar av att betala tillbaka det som förlorats i konflikten.³⁰⁴ Daniel Bell ger ett latinamerikanskt befrielseologiskt perspektiv på rättvisa och förlåtelse. Han påpekar att förlåtelsen måste komma först och sedan kommer rättvisa som en konsekvens av det.³⁰⁵ Den bibliska förståelsen av rättvisa kan inte reduceras till att endast handla om att betala tillbaka det man är skyldig eller att beskydda sina rättigheter. Rättvisa handlar istället om återbyggande och försoning, om att leva i gemenskap och kärlek.³⁰⁶ Detta tycker jag är ett viktigt perspektiv som förstärker Volfs tes om behovet av förlåtelse. Det är endast förlåtelse

³⁰¹ Se 3.4.1.

³⁰² Park 1993, 89.

³⁰³ Park 1993, 97.

³⁰⁴ Se 3.4.2.

³⁰⁵ Bell 2001, 186.

³⁰⁶ Bell 2001, 187.

som kan ge grogrunden för ett rättvist samhälle, då rättvisa främst handlar om att människor ska leva i försonad gemenskap med varandra. Jag skulle hålla med Volf om att både omvändelse och förlåtelse är viktiga resurser om man vill skapa sociala aktörer som bryter våldets makt och sprider Guds rike.

4.2.3 Sammanfattning

Detta avsnitt har svarat på tredje frågeställningen som handlar om huruvida resurserna i Volfs försoningsprocess är rimliga utifrån målet med hans försoningsteologi. Målet med Volfs försoningsteologi är att människan ska omfamna fienden och att Guds rike ska spridas. Då människans orena hjärta ses som orsaken till att hon vill utesluta andra ger det konsekvensen att omvändelse och förlåtelse blir resurser för att uppnå målet att omfamna fienden. Volf beskriver att ånger bemyndigar offret medan förlåtelsen helar sår som konflikten skapat. Det är positivt att Volf tilltalar människans orena hjärta, hämndkänslor och ondska. Jag efterfrågar dock en teologi som också tar hänsyn till ytterligare känslor vid konflikter samt en del människors förmåga att låta andra utesluta det egna jaget. Berättandet och gemenskapens roll föreslår jag som kompletterande resurser till Volfs försoningsprocess. Volfs större försoningsvision är att Guds rike ska spridas på jorden och detta ska ske med hjälp av sociala aktörer. Han kopplar samman omvändelsen med att både offer och förövare behöver betala tillbaka det de är skyldiga i konflikten. När parterna inte förmår betala tillbaka hjälper förlåtelsen till att bryta hämndens spiral. Detta menar han ska hjälpa till att sprida Guds rike på jorden, vilket jag anser är rimligt och ett viktigt perspektiv.

Kapitel 5: Slutsatser

I analysen besvarades uppsatsens andra frågeställning och i kapitel fyra diskuterades de två resterande frågeställningarna. Volf diskuterades med en västerländsk, sekulär teori som teoretiskt perspektiv vilket bidrog till att hans teologi ställdes inför andra förutsättningar. I detta kapitel vill jag framhålla framförallt två viktiga slutsatser som jag hoppas kan vara bidrag in i det systematiskt teologiska samtalet om horisontell försoning. Till sist kommer en kort utvärdering av denna uppsats forskningsmetod.

5.1 Fördjupad människosyn

Första slutsatsen jag vill betona är att Volf skulle behöva fördjupa och nyansera sin antropologi. Volf har en god beskrivning av Guds handlande och vad det bör innebära för människans agerande i konflikter, men hans beskrivning av människan är bristfällig. Det är inte bara läran om Gud som bör påverka försoningsteologin utan antropologin bör också inverka på hur en horisontell försoningsprocess bör se ut. Människans sår behöver erkännas om Volfs antropologiska vara en trovärdig beskrivning av människan. Det vore också fördelaktigt om han kunde redogöra för människans tendens att kunna ta på sig mer synd än hon borde samt känna skamkänslor. Ett intressant ämne för vidare forskning är hur man skapar en försoningsprocess som inkluderar sådana känslor och erfarenheter? Hur skapar man en försoningsprocess som inkluderar människors sår utan att för den sakens skull tappa bort behovet av ånger? Volf skulle även behöva ge utförligare beskrivningar av vad det innebär att människan har en fri vilja. Hur fri är en människa när hon bär på emotionella och psykiska sår? Volf nämner också Andens verksamhet i människans liv men han ger ingen ingående beskrivning av hur Anden samarbetar med människans vilja. Volfs beskrivning av människan skulle behöva nyanseras och detta borde i sin tur ge konsekvenser för Volfs försoningsprocess.

5.2 Gemenskapens roll

Jag skulle även vilja poängtera vikten av gemenskapens roll för människans förmåga att fatta goda beslut i försoningsprocesser. Volf nämner att människans identitet skapas i interaktion med andra människor och att varje möte formar människan.³⁰⁷ Trots detta nämner han ingenting om hur gemenskapen kan hjälpa en människa att fatta goda beslut i en försoningsprocess. I den transformativa medlingsteorin har medlaren rollen av en ”hjälpare” som hjälper jaget att styrkas

³⁰⁷ Se 3.2.2.

och se sin egen förmåga.³⁰⁸ Tänk om den kristna gemenskapen kunde få fungera som medlare för människor? För en sårad människa som har lätt att känna skam skulle en kärleksfull gemenskap kunna vara läkande. Ett område som vore intressant att forska kring är hur en kristen gemenskap påverkar människans förmåga att fatta goda beslut. Det skulle också vara betydelsefullt att utveckla en försoningsprocess där kyrkans gemenskap inkluderas. Hur skulle en sådan försoningsprocess kunna se ut?

5.3 Utvärdering av forskningsmetoden

Konsekvenserna av den valda forskningsmetoden har varit både positiva och negativa. Den transformativa medlingsteorins positiva bild av människan har troligtvis gjort att jag sett Volfs betoning på människans ondska med nya ögon. Detta skulle jag kunnat missa om jag haft en annan teologs antropologi som teoretiskt perspektiv. Den transformativa medlingsteorins syn på människan kan dock ha gett en alltför stor divergens mellan de två teorierna, vilket kan ha bidragit till en för stark reaktion på Volfs beskrivning av människans ondska. Om jag hade haft en teologisk bok som teoretiskt perspektiv där likheterna varit större skulle det förmodligen ha gynnat att jag kunnat se och ifrågasätta fler detaljer i Volfs teologi. En annan nackdel med att ha den transformativa medlingsteorin som teoretiskt perspektiv är att den i vissa aspekter inte är jämförbar med Volfs försoningsteologi. Då den transformativa medlingsteorin inte har som mål att försona människor har det varit svårt att jämföra teorierna på vissa plan. Om jag skulle skriva en liknande uppsats igen skulle jag försöka hitta en annan sekulär teori som på något sätt adresserar behovet av försoning. Forskningsmetoden har haft stora fördelar när det gäller att öppna mina ögon för saker jag inte annars skulle ha sett. Det har varit en spännande resa där jag fått se försoningsteologi utifrån andra perspektiv än jag tidigare gjort. De slutsatser jag kommit fram till har på många sätt lett till en fördjupad förståelse av försoning, människan, Anden samt gemenskapens betydelse i konflikter.

³⁰⁸ Se 2.2.3.

Litteraturförteckning

Tryckta källor

- Baruch Bush, Robert A och Joseph P Folger. 2010. *Transformativ medling – ett relationellt förhållningssätt*. Översatt av Emily Wigelius. Malmö: Liber AB.
- Battle, Michael. 1997. *Reconciliation – The Ubuntu Theology of Desmond Tutu*. Cleveland: The Pilgrim Press.
- Baum, Gregory. 1998. Recension av “*Exclusion and Embrace: A Theological Exploration if Identity, Otherness, and Reconciliation*”, Miroslav Volf. Nashville: Abingdon Press, 1996. *The Christian Century* 115/4, 117-119.
- Bell, Daniel M. 2001. *Liberation Theology After the End of History – The Refusal to Cease Suffering*. London: Routledge.
- Bergström, Göran och Kristina Boréus. 2012. *Textens mening och makt – metodbok i vetenskaplig text och diskursanalys*. 3:e utg. Lund: Studentlitteratur AB.
- Charry, Ellen T. 1999. Recension av “*Exclusion and Embrace: A Theological Exploration if Identity, Otherness, and Reconciliation*”, Miroslav Volf. Nashville: Abingdon Press, 1996. *Theology Today* 56/2, 248-249.
- Gunton, Colin E. 2003. *The Theology of Reconciliation*. Nashville: Abingdon Press, 1996.
- Jones, Serene. 2000. *Feminist Theory and Christian Theology*. Minneapolis: Fortress Press.
- Migliore, Daniel L. 2004. *Faith seeking understanding – An introduction to Christian Theology*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company.
- Norman, Jan och Lina Öhman. 2011. *Medling och andra former av konflikthantering*. Uppsala: Författarna & Iustus Förlag AB.
- Park, Andrew Sung. 1993. *The Wounded Heart of God -The Asian Concept of Han and the Christian Doctrine of Sin*. Nashville: Abingdon Press.
- Peters, Ted. 1992. *God – The world’s Future. Systematic Theology for a Postmodern Era*. Minneapolis: Fortress Press.
- Rousseau, Philip. 1996. ”Pelagius.” *The Oxford Classical Dictionary*. Redigerad av Hornblower, Simon och Anthony Spawforth. 3ed. Oxford: Oxford University Press, 1131.
- Schreiter, R. 2008. ”Peacemaking and reconciliation.” *Global dictionary of Theology*. Redigerad av Dyrness William A, och Veli-Matti Kärkkäinen. Downers Grove: InterVarsity Press, 637-641.
- Stafford, Tim. 1999. Miroslav Volf: Speaking truth to the world. *Christianity today* 43.2, 35-37.
- Stavropoulos, Christoforos. 1999. “Partakers of Divine Nature”. *Eastern Orthodox Theology – A Contemporary Reader*. Redigerad av Clendenin, Daniel B. Grand Rapids: Baker Books.
- Tutu, Desmond och Mpho Tutu. 2014. Översättning: Maria Store. *Förlåtelse – Den fyrfaldiga vägen till helande för oss och vår värld*. Örebro: Libris.
- Vikström, Björn. 2005. *Den skapande läsaren: Hermeneutik och tolkningskompetens*. Lund: Studentlitteratur AB

- Volf, Miroslav. 1998. *After Our Likeness: The Church as the Image of the Trinity*. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.
- Volf, Miroslav. 1996. *Exclusion and Embrace: A Theological Exploration of Identity, Otherness, and Reconciliation*. Nashville: Abingdon Press.